RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 147/XI

Dátum: 28.5.68.

OBSAH

ČSTK /Pravda/	Dovolia len progresívne	str. 2
J. MEŠKO /Pravda/	Okresy bez ONV	str. 2
I. RENDEK /Pravda/	K niektorým otázkam federalizácie ekonomiky	str. 3
M. HYSKO /Pravda/	Ide o čestnú hru komunistov	str. 5
E.LOBL Peter HIRŠ /Práca/	Svedectvo nielen o svedectve	str. 7
F.N. /Ľud/	Úvahy okolo federácie	str. 10
Julo KOKAVEC /Smena/	Zákon džungle platí	str. 11
lk /Smena/	A. Novotný nie je v zahraničí	str. 11
sm /Smena/	Formálni členovia ÚV KSČS	str. 12
Eva HOLINOVÁ /Smena/	Študenti a ich parlamenty	str. 13
Jozef KUCERÁK Ivan LORINČÍK /Smena/	Má pravdu súdruh Stepanov	str. 14
Jozef VERNARSKÝ /Večerník/	Živnostníci obohatia trh	str. 14
Emil SLOVÁK /Smena/	Kto seje búrku	str. 15
Štefan CABADAJ Jozef VERNARSKÝ /Večerník/	V pozadí bol tajomný muž	str. 17
red.čl. /Učiteľs.noviny/	Zdroj tvorivej aktivity	str. 18
Ing.Ferdinand VÁVRA /Učiteľs.noviny/	Správne hodnotiť vznik ČSR	str. 19
red.čl. /Slovenka/	Z predsedníctva SV ČSZŽ	str. 20

PRAVDA, 20. mája 1968, str. 1. 2/147/XI

Proti nesocialistickým prejavom

Dovolia len progresívne

Banská Bystrica (ČSTK) — Medzi príslušníkmi odboja proti fašizmu, pracujúcimi zo závodov i širokými vrstvami obyvateľov stredného Slovenska stále silnejú hlasy upozorňujúce na narastanie nesocialistických prejavov, ktoré nemajú nič spoločné s prebiehajúcim obrodným procesom v našej spoločnosti a formovaním jej socialistickej demokracie.

Na mnohých zhromaždeniach pracujúcich z týchto dní sa spontánne oceňuje, že komunistická strana nekompromisne odkryla nedostatky z minulých rokov. Snahe o prekonávanie týchto deformácií nijako neprospievajú prípady vyhrážania a výtržníctva, ktoré sa v poslednom období stali v niektorých okresoch Stredoslovenského kraja. Nie sú zvláštnosťou ani požiadavky na rehabilitáciu bývalých ľudáckych exponentov a funkcionárov Hlinkovej gardy a jej pohotovostných oddielov.

Ľudia s rozhorčením odsudzujú názory, v ktorých jednotlivci hodnotia súčasný politický vývoj tak, akoby sa za požiadavky slovenského národa boli už v minulosti nezištne usilovali bývalí ľudácko-fašistickí predstavitelia. Jeden z nich v Budatínskej Lehote v okrese Čadca sa po fašistickom pozdrave na MNV osopil na jeho funkcionárov s požiadavkou, aby mu odovzdali úrad, lebo tam už nemajú čo hľadať.

Predstavitelia týchto názorov usilujú sa narušať aj naše priateľské vzťahy k Sovietskemu zväzu. V niektorých prípadoch podliehajú týmto škodlivým náladám i skupiny mladých ľudí. Osoby politicky exponované za bývalého fašistického režimu vo viacerých obciach Žiarskeho okresu usilujú sa šíriť názory, že nové národné výbory majú byť bez komunistov.

Predstavitelia odboja zo Stredoslovenského kraja, ktorí v celoslovenskej delegácii navštívili v stredu prvého tajomníka ÚV KSČ A. Dubčeka, vyslovujú podporu strane za všetkých odbojárov kraja, tlmočili aj ich názory, že nedovolia zneužívať obrodný proces. V tom ich podporujú pracujúci z celého Stredoslovenského kraja.

PRAVDA, 22. mája 1968, str. 2.

NEODKLADNÁ ÚLOHA PRE PREDSEDNÍCTVO NZ

Okresy bez ONV

Už štvrť roka jestvujú na Slovensku štyri nové okresy: Vranov, Svidník, Stará Ľubovňa a Veľký Krtíš. Zvolili v nich nové stranícke orgány i ďalšie okresné spoločenské a záujmové organizácie, vytvorili aj niektoré hospodárske organizácie — okresné stavebné podniky, podniky miestneho hospodárstva, atď. Čo však nevytvorilo a v dôsledku odloženia volieb nemohlo vytvoriť, sú okresné národné výbory. Z toho vzniká vo viacerých smeroch veľmi sťažená situácia.

Predovšetkým chýba štátny orgán, ktorý by riadil MNV a hospodárske organizácie v okresoch. A čo je najhoršie, okresy, z ktorých sa vyčlenili obce do novovzniklých okresov, im už nevenujú dostatočnú pozornosť, nerátajú s nimi, ba dokonca v niektorých prípadoch presúvajú do iných oblastí starého okresu aj investičné úlohy, ktoré sa mali v odčlenených obciach realizovať. V tejto nenormálnej situácii ťažko si je predstaviť zvládnutie prípravy plánu a rozpočtu v nových okresoch na budúci rok, zabezpečenie ďalšieho hospodárskeho a kultúrneho rozvoja týchto územných celkov.

Čo robiť najmä v situácii, keď je možné, že voľby do národných výborov budú až na jar budúceho roku? Robiť voľby v týchto okresoch osobitne by bolo v rozpore s platným volebným zákonom a neúnosné; v rozpore so zákonom je tiež navrhované riešenie z niektorých obcí nových okresov, aby sa zvolili na konferenciách delegátov MNV dočasné okresné národné výbory. Ako jediné reálne riešenie sa ukazuje návrh Komisie SNR pre národné výbory, žiadajúci riešiť problém zákonným opatrením Predsedníctva Národného zhromaždenia. Malo by stanoviť, že okresné národné výbory v nových okresoch, ktoré budú zabezpečovať všetky úlohy orgánov štátnej moci a správy v okrese do uskutočnenia volieb, sa vytvoria z doterajších poslancov ONV, ktorých volebné obvody sú na území nových okresov. Na ich plenárnej schôdzi by si zvolili predsedu, podpredsedov, radu a ostatné orgány ONV. Takto vytvorené ONV by síce mali v porovnaní s ostatnými okresmi nižší počet poslancov ONV, no na prechodný čas — do volieb — by základné úlohy nových okresov mohli zabezpečiť. Úprava by sa týkala len ONV. Miestne národné výbory v nových okresoch zostanú do volieb nezmenené.

J. MEŠKO

PRAVDA, 22. mája 1968, str. 3.

3/147/XI

K niektorým otázkam federalizácie ekonomiky

I. RENDEK

V úsilí o socialistickú demokratizáciu nášho života i naďalej prvoradé miesto patrí federácii. Tažisko pozornosti sa dnes presúva na to, aký bude obsah federácie. Zvláštny význam má táto otázka v ekonomickej oblasti.

Minulú sobotu „Pravda" uverejnila „Zásady federalizácie ekonomiky národov ČSSR". Význam tohto dokumentu íste zvýrazňuje skutočnosť, že ho vypracovala reprezentatívna skupina slovenských a českých ekonómov. Podstatné však je, že obsahuje ucelenú predstavu, ako na jednej strane plne uvoľniť priechod takej mohutnej sile, akou je svojbytnosť národa a ako na druhej strane vyťažiť maximum z integrácie našich národných ekonomík.

To sa dosiahne tým, že

BUDE PÔSOBIŤ JEDNOTNÝ TRH

vyznačujúci sa jednotnou menou, voľným pohybom pracovných síl a fondov a ďalej jednotnými princípmi sústavy riadenia a hospodárskej politiky dohodnutými národnými orgánmi. Na druhej strane budú v hospodárskom mechanizme pôsobiť národné orgány (štátne i hospodárske), ktoré pri rešpektovaní týchto jednotných princípov a na základe ekonomickej sústavy riadenia budú národnú ekonomiku riadiť, a to najmä plánom, rozpočtom, úverom, ekonomickými nástrojmi, uskutočňovaním cenovej a mzdovej politiky a zahraničnoobchodnou činnosťou. Federálnym orgánom budú prislúchať také významné riadiace funkcie, ako je menová a zahraničnoobchodná politika, ďalej vypracovávanie princípov hospodárskej politiky a ekonomickej sústavy riadenia, napomáhanie integrácie a vyrovnávanie úrovne oboch národných ekonomík.

Prijaté „Zásady" predstavujú významný progresívny čin. Cesta k ich praktickej realizácii je však ešte pomerne dlhá a na nej sa stretávame a budeme stretávať s rozmanitými tendenciami. Prvoradú pozornosť bude treba venovať prekonávaniu rôznych centralistických tendencií. Vplyv ich nositeľov v minulosti nemožno ani dnes podceňovať.

CENTRALISTICKÉ TENDENCIE

sa prejavujú najmä v tom, že sa integrovaná ekonomika ČSSR chápe skoro tak, ako si Novotný predstavoval tzv. „jednotnú" ekonomiku: s formálnou právomocou SNR v riadení ekonomiky, s nerovnoprávnym postavením ekonomiky Slovenska. Podobný obsah majú i koncepcie, podľa ktorých by národné orgány mali riadiť iba miestne odvetvia nepresahujúce tzv. národný trh, kým odvetvia celoštátneho rozsahu by mali riadiť federatívne orgány. Vyskytujú sa i názory zdôvodňujúce najrôznejšími argumentmi, že národné orgány nemajú mať nejakú významnejšiu právomoc v cenotvorbe a tvorbe ekonomických nástrojov; toto je tiež centralistická koncepcia, lebo možnosti národných orgánov v riadení ekonomiky by sa takýmto spôsobom redukovali na poskytovanie subvencií.

Presadenie takýchto tendencií by malo za následok, že by sa nerovnoprávne ekonomické postavenie Slovenska neodstránilo, na Slovensko by sa stále „doplácalo", naďalej by zostali staré „boje s Prahou" atď. Federácia by nedostala svoj hospodársko-politický obsah. To náš národ od federácie neočakáva, preto sa to ani nestane.

PRÁCE NA PRÍPRAVE

ústavného zákona o federácii bežia už s plnou intenzitou. Federatívne usporiadanie vyvolá prenikavé zmeny v celom rade oblastí nášho spoločenského života, v tom aj v ekonomike. Bude preto treba podstatne zrýchliť a lepšie koordinovať praktické prípravy ich realizácie.

Zvlášť veľký význam to má pre naše podniky. I keď mnoho otázok nie je rozpracovaných do podrobností, predsa — vychádzajúc z toho, že federácia bude mať svoj reálny ekonomický obsah — sú už známe v hrubých črtách niektoré podmienky, za ktorých budú naše podniky pracovať.

Slovenská národná rada bude plánovať rozvoj celého hospodárstva na Slovensku (bez ohľadu na zoskupenie podnikov vo VHJ). Činnosť podnikov týmito plánmi sa bude silne ovplyvňovať najmä pri takých záležitostiach ako je investičný rozvoj a zahraničný obchod. Pravda, tieto plány budú predovšetkým podkladom pre hospodársku politiku orgánov Slovenskej národnej rady (najmä finančnú a úverovú) a nie nástrojom direktívneho riadenia.

Hospodárska sféra na Slovensku sa zapojí na rozpočet Slovenskej národnej rady. Do neho budú plynúť jednak dane a odvody a z neho sa budú platiť všetky rozpočtové výdavky, poskytovať zľavy, dotácie i redistribúcie pokiaľ sa poskytujú z rozpočtových zdrojov.

Na Slovensku bude fungovať samostatná banková sústava, napojená jednak na emisnú centrálu, ale priamo na podniky. Zvlášť dôležité je, že táto banková sústava bude financovať investičnú výstavbu pokiaľ sa bude financovať z úveru. Táto banková sústava bude taktiež obhospodarovať devízové prostriedky, a tým bude môcť významne podporovať zvýšenie účasti našich podnikov na zahraničnom obchode.

Všetky tieto zmeny významne zvýšia

MOŽNOSTI SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH ORGÁNOV

v tom smere, aby boli oporou podnikom v ich úsilí o rozvoj, a tým o rozvoj celého Slovenska. Nie „vládnuť", ale byť oporou hospodárstvu — v tom je zmysel štátnych orgánov každého moderného národa a ich ekonomickej politiky.

Pravda, aby sa tieto funkcie štátnych orgánov slovenského národa mohli plne rozvinúť, je nevyhnutné, aby mohli svoju hospodársku politiku uskutočňovať celou škálou ekonomických nástrojov — samozrejme pri rešpektovaní spoločenských princípov dohodnutých s národnými orgánmi a platných v celom štáte. To je zvlášť dôležité v oblasti daňovej, úverovej a cenovej politiky.

V cenotvorbe došlo v minulosti k radu deformácií v neprospech Slovenska. To bolo možné za podmienok nerovnoprávneho postavenia slovenskej ekonomiky, pri administratívnej cenotvorbe a za existencie deformácií v našej cenovej sústave vôbec. I v dôsledku takejto cenotvorby dostali sa mnohé naše podniky bezdôvodne do ekonomicky nevýhodného a často ponižujúceho postavenia „zaostávajúcich", na ktorých sa „dopláca" atď. Odstrániť tieto cenové deformácie bude patriť k vážnym úlohám hospodárskej politiky na Slovensku. Je potešiteľné, že v rámci práve prebiehajúcej individualizácie cien si niektoré progresívne podniky (napr. Podniky drevárskeho priemyslu v Žiline) odstraňujú takéto cenové deformácie z vlastnej iniciatívy, bez pokynov zhora.

Jednou z ďalších príčin, pre ktorú sa často naše podniky dostávali do nerovnoprávneho postavenia je financovanie investičnej výstavby. Investičná výstavba financovaná z úveru je veľmi znevýhodnená. Každý podnik, ktorý sa má rýchlo rozvíjať — a takých je hodne na Slovensku — a ktorý k tomu potrebuje úver, sa preto dostáva do finančných ťažkostí. Preto dochádzalo k obmedzovaniu rozvoja i efektívnych výrob alebo sa finančné prostriedky získavali rôznymi redistribúciami v rámci VHJ. Ekonomicky neodôvodnenú závislosť, ktorá takto vznikala, bude treba odstrániť. To bude možné buď odstránením diskriminácie financovania rozvoja z úveru alebo zriadením fondu rozvoja, doriešením zakladateľskej činnosti a pod.

Stojí za zmienku, že častou príčinou mimoekonomickej závislosti podnikov na existujúcich VHJ bol jestvujúci spôsob menovania vedúcich kádrov. I v tomto nastanú významné zmeny.

SLABÝM MIESTOM

mnohých našich podnikov je technickoekonomický vývoj ich výrobkov. Na jednej strane tu bude treba rýchlo dobiehať zameškané, na druhej strane však reálne brať do úvahy, že nie je hospodárne zabezpečovať vývoj všetkého, čo vyrábame. Veľmi často bude účelné združovať sa s podnikmi v českých krajoch práve za účelom vývoja, event. výskumu, alebo kupovať licencie v zahraničí. Vôbec treba rátať s tým, že tieto činnosti budú stáť naše podniky hodne peňazí.

S prechodom na federatívne usporiadanie aj v ekonomike sa zrejme odstráni nerovnoprávne postavenie, v ktorom sa naše podniky často nachádzali. Vytvoria sa tak podmienky, aby naše podniky vstupovali do integračných zoskupení ako rovný s rovným na báze ekonomickej výhodnosti. Budú to zoskupenia tak slovenských podnikov ako aj spolu s českými podnikmi. Združovania s českými podnikmi budú výhodné najmä vtedy, ak si tým naše podniky lepšie zabezpečia — ako sme už spomínali — vývoj a výskum, ak si zabezpečia dobrý odbyt výrobkov najmä v zahraničí, výhodnú výrobnú kooperáciu a pod.

Slovenské národné orgány budú samozrejme dôležitým činiteľom v procese zoskupovania podnikov. Pôsobiť však budú predovšetkým ekonomickými prostriedkami, ktoré budú mať k dispozícii. Nebudú podporovať nerovnoprávne zoskupenia podnikov, zoskupenia nezabezpečujúce dostatočný rozvoj podnikov, zoskupenia finančne nevýhodné a pod. Na druhej strane budú aktívne pôsobiť na vytváranie zoskupení v tých odboroch, kde izolované, nezoskupené podniky v modernej ekonomike nemôžu racionálne fungovať a vôbec, kde zoskupenia podnikov sa ukážu výhodnými pre moderný rozvoj slovenskej ekonomiky.

PRAVDA, 22. mája 1968, str. 3.

Ide o čestnú hru komunistov

5/147/XI

PRAVDA, 22. mája 1968, str. 4.

Ešte v apríli som dostal list z Košíc, v ktorom sa o. i. píše „... som krajne pobúrený nad tým, čo sa tu (na ďalekom Východe) robí okolo Vašej osoby, aké nesériózne obvinenia sa hovoria z tribúny tisícom prostým ľuďom o Vás a o Vašej činnosti, najmä v súvislosti s Vaším známym vystúpením na novinárskom zjazde v Bratislave... Ja osobne by som veľmi rád zaujal v súvislosti s vystúpením súdruha Riga 12. júna 1963 a s jeho tarajšou primitívnou a pre Vás urážlivou obhajobou, formou komentára či polemiky stanovisko. Ale poviem Vám úprimne, pán docent, že demokratizačný proces sa skončil výmenou Chudíka a Cvika a tu, na Východe, ani len vánok demokracie nezavial... A ak dnes ešte niekto sa odváži nielen obrániť to, čo kedysi tak spontánne a dogmaticky povedal, ale aj znova útočiť, potom mám skeptické názory na demokratizačný proces."

V citovanom liste boli dva výstrižky z Východoslovenských novín. Prvý obsahuje diskusný príspevok, ktorý predniesol predseda podnikového výboru KSS Východoslovenských železiarní súdruh Emil Rigo na známom aktíve v košickej športovej hale 12. júna 1963 hneď po onom neslávnom vystúpení vtedajšieho prvého tajomníka ÚV KSČ a prezidenta Antonína Novotného. Súdruh Rigo v tomto diskusnom príspevku veľmi ostro napadol mňa a novinárov vôbec, že svojimi vystúpeniami dezorientujeme pracujúcich, pričom v súvislosti s uverejnením výňatku z môjho diskusného príspevku na I. zjazde slovenských novinárov v Pravde sa nešetrne dotkol aj vtedajšieho šéfredaktora Pravdy súdruha Klokoča, „ktorý si dovolil v straníckom orgáne také niečo uverejniť", ale aj vtedajšieho tajomníka ÚV KSS pre ideologickú oblasť súdruha Biľaka. („Myslíme si, súdruhovia, že nestačí ani ospravedlnenie, nech je už tam v tej funkcii kto chce, že súdruh Biľak tam bol alebo nebol. Ani súdruh Biľak predsa nemá patent na rozum!"). A súdruh Rigo sa neuspokojil s vyjadrením vlastného stanoviska, ale vyzýval aj ostatných, že „treba i plne z tohto miesta podporiť tú časť v referáte (A. Novotného — pozn. M. H.), ktorá odsudzuje vystúpenie týchto súdruhov i článok súdruha Hysku".

Druhý výstrižok, to je správa z mítingu pracujúcich Východoslovenských železiarní, ktorý sa konal v tej istej športovej hale 11. apríla 1968. V rámci odpovedí na otázky prítomných súdruh Rigo vysvetľujúc svoje vystúpenie v r. 1963 povedal — citujem zo správy Východoslovenských novín — „že vtedy ba aj dnes stanoviská uverejnené v Pravde a v Rudom práve pokladá za stanoviská ÚV KSS a ÚV KSČ. Nemohol vraj preto súhlasiť, aby sa články dostali do novín takým podfukom, akým sa dostal do novín článok súdruha Hysku — to znamená, vtedy, keď súdruh Biľak bol mimo Bratislavy. Na margo tejto otázky dodal, že možno tak nemal vystúpiť, a že od toho času zmúdrel. Ak tak vtedy vystúpil, nevidí v tom dnes prevracanie kabáta, lebo v r. 1963 bola iná situácia". (Čo je potom „prevracaním kabáta", ak nie zmena názorov podľa meniacej sa situácie? — pozn. M. H.)

Od 11. apríla t. r. súdruh Rigo zrejme opäť zmúdrel, lebo v svojom článku Nezverejňovať polopravdy (Pravda, 8. V. 1968), ktorým polemizuje s článkom redaktora Vojtecha Jasaňa Obhajoba omylu (Pravda, 20. IV. 1968) píše, že články v Pravde a Rudom práve, ktoré nie sú v súlade s oficiálnym stanoviskom strany, dezorientujú síce členov strany i širokú verejnosť, ale on sám sa po piatich rokoch ako predseda na VSŽ ďalej dopracoval vo svojom poznaní, a tak sa už nespolieha na články v novinách. Napriek tomu však správu o svojom vystúpení, uverejnenú vo Východoslovenských novinách 12. apríla t. r., súdruh Rigo nedementoval ako nepravdivú, a tak treba konštatovať, že toto jeho vystúpenie bolo obhajobou omylu, a to takou obhajobou, ktorá obvinila súdruha Klokoča i mňa z akéhosi podfukárstva.

Po prečítaní spomenutého listu a výstrižkov mienil som napísať článok do Východoslovenských novín predovšetkým pre nekorektný postoj redakcie týchto novín, ktorá uverejnila obvinenia na moju adresu bez toho, že by k nim zaujala vlastné stanovisko, čo objektívne znamená oživenie známej protihyskovskej kampane z r. 1963 v roku 1968. Napokon som od toho upustil nielen preto, že mi je trápne obhajovať samého seba, keď som v r. 1963 nevystupoval vo svojom záujme, ale v záujme celospoločenskom, ale najmä preto, lebo sa mi zdalo nespravodlivé z celého komplexu vtedajšej kampane vybrať a posudzovať izolovane práve diskusný príspevok súdruha Riga, ktorý vtedy, v r. 1963, ani nebol publikovaný, žiadať od neho úprimné a otvorené vyporiadanie sa so svojím stanoviskom z r. 1963, keď také niečo dosiaľ neurobili vyššie straníckе miesta. No keď sa táto záležitosť dostala opäť na stránky Pravdy, ktorá pred necelými piatimi rokmi viedla proti mne nedobrovoľnú kampaň, nemožno mi mlčať.

Najprv niekoľko poznámok k vystúpeniam a článku súdruha Riga, lebo sa ukazuje, že súdruhovi Rigovi, ale vari aj niektorým iným funkcionárom nie je ešte jasné mnoho z toho, čo by už dnes malo byť jasné každému funkcionárovi strany. Súdruh Rigo vidí v kritike svojho vystúpenia prejav „módy" kritizovať funkcionárov. Je pravda, že dnes kritizuje alebo presnejšie: obviňuje kdekto kde-koho, robia sa senzácie, aj škandalizácie. No všetko toto nám, komunistom, nesmie zakryť tú skutočnosť, že mnohým kritizujúcim (nie škandalizátorom) ide o niečo viac než iba o kritiku pre kritiku. Ide o posilnenie dôvery v nové vedenie strany (a súdruh Rigo je predsa členom Predsedníctva ÚV KSČ!). A predpokladom toho je, aby sa vedúci predstavitelia strany otvorene a úprimne vyporiadali so svojou minulosťou. Lebo kto nie je schopný sa úprimne vyporiadať s chybami a omylmi minulosti, tak ťažko bude môcť počítať s dôverou ľudí v uvedomelosť a úprimnosť svojich dnešných postojov.

Pochopiť vlastné omyly možno však len tak, keď si uvedomíme, že mnohé z tých názorov, ktoré sa dnes všeobecne považujú za správne, nestali sa správnymi až po januári 1968, keď sa zmenila všeobecná situácia, ale boli správne už skôr, povedzme pred piatimi rokmi, keď ich vtedajšie vedenie strany považovalo za nesprávne, ba protistranícke. Takým bol aj názor, že ťažisko riešenia našich problémov je v politickej oblasti. A reči ako: „čo stále prichádzate s politikou, keď máme dosť hospodárskych problémov" sa viedli iba preto, aby odvádzali pozornosť od skutočnej príčiny aj našich hospodárskych ťažkostí. Na tento klam naletel v r. 1963 aj súdruh Rigo. Zdá sa, že ani môj článok (vlastne výňatok z diskusného príspevku na I. zjazde slovenských novinárov) uverejnený v Pravde 3. júna 1963 nebol nesprávny — za aký ho označil súdruh Rigo po Novotného prejave — lebo uznesenie ÚV KSČ z decembra tohože roku potvrdilo jeho tézy, keď anulovalo obvinenie tzv. buržoáznych nacionalistov na IX. zjazde KSS v r. 1950. Pritom sa nazdávam, že stotožňovanie podpísaných článkov v straníckych novinách so stanoviskom vedúcich orgánov strany bolo a je prežitkom z päťdesiatych rokov, keď aj podpísané články boli iba rozvádzaním a potvrdzovaním „správnosti" téz straníckych uznesení a prejavov najvyšších predstaviteľov strany. Pritom nie je vylúčené — ako sa to ukázalo v prípade tzv. buržoáznych nacionalistov — že stanovisko jednotlivca môže byť niekedy pravdivejšie, a teda aj straníckejšie ako stanovisko vedenia strany, keď toto stanovisko je v rozpore so skutočnosťou.

Zarážajúca je predstava súdruha Riga (potvrdená aj v apríli 1968!) o šéfredaktorovi straníckych novín ako o nejakej figúrke, ktorá pracuje pod tútorstvom príslušného tajomníka ÚV. Šéfredaktor je predsa na to, aby viedol noviny, a teda aby rozhodoval o tom, čo v tých novinách má alebo nemá byť. Za to je zodpovedný orgánu, ktorý ho touto funkciou poveril, a nie jednotlivcovi, teda ani tajomníkovi ÚV. S ním sa môže konzultovať, ale rozhoduje sám; čím nerobí žiaden podfuk, ale plní si svoju povinnosť. A či vari všetky články, ku ktorým si šéfredaktor nepýtal vopred súhlas od tajomníka ÚV, sa dostali do novín podfukom?

Toľko som považoval za potrebné napísať k vystúpeniu súdruha Riga. Vystúpenia súdruha Riga však nemožno oddeliť od stanoviska, postojov a opatrení vyšších straníckych orgánov v r. 1963 a neskôr. Nejde tu len o stanovisko k I. zjazdu slovenských novinárov a ku konkrétnym diskusným príspevkom, ktoré na ňom odzneli, ale aj k niektorým skutočnostiam, ktoré tomuto zjazdu predchádzali (Goslorovského elaborát o federatívnom usporiadaní ČSSR, diskusný príspevok M. Chorvátha na konferencii slovenských spisovateľov, v ktorom kritizoval obvinenie tzv. buržoáznych nacionalistov na IX. zjazde KSS), alebo ktoré po ňom nasledovali (kritika Kultúrneho života a opatrenia proti nemu). Ide napospol o prejavy obrodných snáh na Slovensku, o ktorých vedúce straníckе miesta informovali nižšie straníckе orgány v negatívnom zmysle. Urobili sa však aj určité opatrenia voči kritizovaným, ktorým bolo upreté právo brániť sa oproti obvineniam (ba aj ohováračstvu), vyslovovaným či už verejne na zhromaždе-

niach a v stranickej tlači alebo vnútrostranickou cestou.

Dnes kriticky a otvorene posudzujeme deformácie a ich príčiny z päťdesiatych rokov. A vedenie strany urobilo už opatrenia aj na faktickú, politickú rehabilitáciu postihnutých súdruhov. Ba vedenie strany korigovalo aj postoj bývalého vedenia k IV. zjazdu československých spisovateľov z minulého roku. No dosiaľ nik nekorigoval stanovisko vedenia strany k I. zjazdu slovenských spisovateľov a k iným udalostiam z r. 1963. V decembri 1963 ÚV KSČ priznal, že obvinenie tzv. buržoáznych nacionalistov na IX. zjazde KSS bolo vykonštruované, čím potvrdil aj nesprávnosť košického vystúpenia Antonína Novotného. Pojanuárové obdobie dalo padnúť aj ďalším námietkam proti môjmu vystúpeniu na I. zjazde slovenských novinárov, no dodnes nebolo odvolané diskriminačné opatrenie, podľa ktorého — až na Kultúrny život — sa články s mojím podpisom nemohli zjavovať v tlači. (Ba ešte nedávno, pred rokom či dvoma, bola disciplinárne stíhaná istá redaktorka Čs. rozhlasu v Bratislave len preto, že do relácie ku Dňu novinárov chcela zaradiť aj mňa, pritom sa relácia ani neuskutočnila, bola teda potrestaná iba za ten nápad...) Dnes hovoria za federáciu aj tí, ktorí ju ešte nedávno považovali za krok späť. No diskriminácia súdruha Goslorovského, ktorý za svoj federalizačný návrh dostal stranícky trest, trvala až do nedávnych dní. (Ešte vlani Pravda nemohla uviesť jeho meno, a preto svoj článok podpísal iniciálkami pseudonymu, ktorý používal v časoch protifašistickej ilegality.) Možno spomenúť aj prípad akademika súdruha Ondreja Pavlíka, ktorý bol diskriminovaný za to, že ešte v päťdesiatych rokoch vyslovil nesúhlas s politickými procesmi, no dodnes mu nebola vrátená straníčka legitimácia. A takýchto „maličkostí" by sa našlo viac.

Prečo toto všetko spomínam? Nie preto, aby som vyvolal nejaký bezhlavý nátlak na personálne zmeny, ale preto, že čestné vyporiadanie sa s minulosťou je nevyhnutným predpokladom konsolidácie našej strany, konsolidácie, ktorá práve v dnešnej situácii rôzneho tápania a neistôt je taká prepotrebná. Nemožno podceňovať skutočnosť, že v dnešných roztrasených časoch pociťujeme nedostatok jednotného názoru komunistov na základné otázky našej socialistickej skutočnosti i budúcnosti, že človek často nerozozná komunistu od nekomunistu, alebo presnejšie, od takého občana, ktorý v podstatných otázkach socialistickej demokracie nemá alebo aj nechce mať jasno. Nemožno podceňovať ani rôzne útoky proti komunistom, ktoré sa dejú tak, že namiesto komplexného pohľadu na ich celú doterajšiu činnosť sa vytrhávajú ich názory a postoje spred 18—20 rokov na jednej rovine s rôznymi nezákonnosťami a zločinmi, že sa im pripisuje vina aj za domnelé krivdy jednotlivcov, a tak sa budí dojem, akoby už nebolo komunistu s „čistými rukami".

Dnešná situácia si vyžaduje integráciu všetkých pokrokových síl v našej strane, aby sme mohli jednotne čeliť tak silám konzervatívnym, ako aj názoru tých ľudí, ktorí pochybujú o platnosti februára 1948 a jeho revolučných dôsledkov. Ide o vybudovanie jednotného frontu tých komunistov, ktorí v posledných rokoch tvorili opozíciu voči Novotného režimu mimo orgánov strany s tými súdruhmi, ktorí tak či onak čelili Novotného nátlaku priamo v orgánoch strany. Na to je nevyhnutné, aby sme sa na stranu nepozerali z akéhosi nomenklatúrneho hľadiska, ale aj to, aby si všetci komunisti uvedomili, že dnešný demokratizačný proces by nebol možný bez útoku súdruhov na Novotného samovládu priamo v Ústrednom výbore KSČ na rozhraní rokov 1967—1968.

Nazdávam sa, že mnohí súdruhovia, ktorí už niekoľko rokov usilujú o obrodu v našej strane i v spoločnosti, majú určité zábrany, pokiaľ ide o ich dôveru v úprimnosť a dôslednosť na najvyšších straníckych miestach, na ktoré sa dostali aj takí súdruhovia, ktorí v posledných rokoch paralyzovali obrodné snahy. Na druhej strane treba konštatovať, že situácia straníckeho vedenia na Slovensku v roku 1963 a v ďalších rokoch nebola ľahká. Preto tým viac sa žiada otvorene prehodnotiť celé uplynulé obdobie, aby bolo jasné, čo vtedy vyplývalo z dosiahnutej úrovne poznania, čo sa urobilo z dôvodov taktických, aby sa zabránilo horším dôsledkom, čo v tejto situácii bolo možné a čo nie, ale aj to, kto z vtedajších vedúcich súdruhov čelil nátlaku Novotného a spol. a kto mu vychádzal v ústrety či už z presvedčenia alebo z kariérizmu. Nevyúčtovanie s minulosťou podlamuje hádam aj sebavedomie niektorých zodpovedných funkcionárov strany, čo sa prejavuje v určitej pasivite voči tej všeobecnej živelnosti, v ktorej sa utápajú aj mnohí komunisti.

Konsolidácii našich straníckych radov rozhodne neprospelo, keď sa prešlo „na denný poriadok" bez toho, aby sa urobila revízia tých postojov a opatrení, o ktorých už dávno bolo jasné, že sú nesprávne. Pre získanie a udržanie dôvery nestačí sa spoliehať na to, že tieto postoje a opatrenia prekonal samotný vývoj a že teda fakticky prestávajú platiť, ale sa žiada otvorene sa od nich dištancovať tou cestou, akou sa ony vyjadrovali a vykonávali.

12. V. 1968

M. HYSKO

PRAVDA, 22. mája 1968, str. 4.

S Eugenom Löblom o procesoch i problémoch súčasných

SVEDECTVO DOBY

Známy národohospodár a verejný činiteľ Eugen Löbl, povojnový zástupca ministra zahraničného obchodu, ktorý sa v roku 1967 predstavil knihou Úvahy o duševnej práci a bohatstve národa, vydal v týchto dňoch novú knihu Svedectvo o procese s vedením protištátneho sprisahaneckého centra na čele s Rudolfom Slánskym; knihu, v ktorej, ako to hovorí aj titul, podáva svedectvo o časoch, ktoré dnes nazývame temnou škvrnou na našej minulosti. O strhujúcu dokumentárnu knihu je veľký záujem, preto sme súdruha Löbla požiadali o rozhovor.

Q V úvode svojej knihy hovoríte o troch dôvodoch, prečo ste ju napísali. Jednako by nás zaujímalo, či vás k tomu viedli osobné dôvody, teda chceli ste si niektoré veci ozrejmiť pre seba, alebo chceli ste ňou vystríhať mladších?

— Pravdepodobne všetky tieto dôvody zohrali svoju úlohu. Až na to, že som sa s tou minulosťou už vyporiadal. Ale v dnešnej situácii stojí človek pred dvoma alternatívami: alebo má odvahu takú knihu napísať aj s rizikom, že to môže byť spojené s nepríjemnosťami, aj s rizikom, že by mohla byť zneužitá, alebo mlčí. Otázka je, či smie luhať, lebo nič nepovie, keď je možné hovoriť. Nazdávam sa, že som nemal právo mlčať, že bolo mojou povinnosťou hovoriť.

Q Hovoríte, že kniha by mohla byť zneužitá. Ako tomu rozumiete?

— Myslím, proti myšlienke socializmu, proti myšlienke spolupráce so Sovietskym zväzom. Tomu som sa snažil vyhnúť okrem iného aj tým, že som o úvod požiadal s. Pokorného, ktorý moju výpoveď dáva do širšieho kontextu.

Q Prečo si myslíte, že človek dnes o takýchto veciach nemá právo mlčať?

— Lebo je tu možnosť, ba pravdepodobnosť, že by sa to raz povedalo s antikomunistickým zameraním. A objektívny vplyv faktov by bol celkom iný, ako keď to píše človek, ktorý napriek tomu, čo sa stalo, sa bezvýhradne hlási k ideám socializmu. A to verí už ani nie je právo, ale priam povinnosť, etický imperatív hovoriť pravdu.

Q Mnohí mladí si dnes kladú otázku, ako je možné, že ľudia, čo tuto peklo prežili, zostali verní myšlienke socializmu?

— Príčin je iste veľa. Pre mňa je jasné, že to, čo u nás bolo, nebol socializmus. Vždy som to považoval za znetvorenie socializmu. V dejinách nie prvý raz sa veľké myšlienky zneužili. A tak, ako minulosť nemala nič spoločného so socializmom, tak nemohla mať ani na mňa vplyv v tom zmysle, aby som sa socializmu zriekol. Práve naopak. Jedine v socializme vidím záruku, že sa také veci, ako sa diali u nás, ale aj inde, nemôžu opakovať.

Q V čom vidíte hlavné príčiny a kedy podľa vás sa začali deformácie?

— To, samozrejme, možno vystopovať a historici sa o to pokúšajú. Nie je to také prosté, lebo v histórii platí, že udalosti nemajú len jednu príčinu. Som však pevne presvedčený, že nebyť toho, že vedenie strany a vlády vydalo berlovským agentom republiku, nebolo by mohlo k tomu dôjsť. Mohlo, samozrejme, dôjsť k dogmatickým deformáciám, ale to hrozné, čo sa u nás odohralo, či už v ekonomike, či v ľudských vzťahoch alebo v politickom živote, by sa stať nemohlo. Je dobre si uvedomiť, že kedykoľvek, pod akýmkoľvek lákavým titulom sa štát zrieka vlastnej suverenity, alebo nadraďuje iný záujem nad záujem vlastný, vzniká lavína tragédií.

Suverenita a internacionalizmus

Q A jednako politika si často žiada, najmä za terajšej medzinárodnej situácie, aby sme brali ohľad na iné krajiny, ktoré sú s nami v spoločnom tábore. Ako sa dá riešiť tento konflikt?

— Keby išlo o dva štáty (o náš a druhý) a ten by povedal: Nerob to, čo chceš robiť, lebo mne to škodí, mohli by sme rovnakým právom povedať: Nežiadaj to odo mňa, lebo to škodí mne. Keď ide o dva štáty, ktoré majú k sebe ideologicky blízko, nie je možné, aby jeden prinášal obete druhému.

Q Hoci sa to požaduje v záujme internacionalizmu.

— Internacionalizmus je tu veľmi nesprávne pochopený. Musíme si totiž postaviť otázku, čo je naším internacionálnym poslaním. Podľa môjho názoru je to vybudovať taký socializmus, aby bol lákavý pre Európu. Hovorili sme síce o internacionalizme, ale fakticky sme ho procesmi poškodzovali, poškodzovali sme ním celé socialistické hnutie v Európe. Je teda nesprávne, keď sa ľubovoľná obeť požaduje z pragmatických alebo oportunistických dôvodov a označí sa potom vizitkou internacionalizmu.

Q Až z vašej knihy som pochopil, ako sa mohlo stať, že čestní komunisti na seba nakydali toľko špiny a blata. Ale zaujímal by ma váš názor, prečo to robili ľudia na slobode, teda ľudia, ktorí neboli vystavení takému tlaku ako vy?

— Keď som bol pod tým hrozným tlakom, podľahol som mu. Ale potom, keď som sa priznal, mal som určité výhody. Napríklad mohol som čítať, dovolili mi fajčiť, nemusel som celý deň stáť. A tu začal dominovať strach, že stratím tieto výhody. Život na slobode bol komplikovanejší než život vo väzení. Tam človek nič nemá, o všetko už prišiel, ale v civilnom živote môže stratiť čo má, čo je zvlášť citeľné, keď žije v prostredí, kde iní nič nestratili. A ten kontrast pôsobí oveľa intenzívnejšie. Vo väzení napríklad človek nemá strach o existenciu. Na slobode áno. Celý ten hrozný systém, to bola efektívna veľkovýroba slabých charakterov. A zmenili slušných ľudí na neslušných. Zdá sa mi však, že sa príliš zaoberáme obeťami systému, či už pod tým pojmom rozumieme prenasledovaných alebo prenasledovateľov a málo skúmame mechanizmus systému, ktorému sme podľahli. Viem, bolo by to menej zaujímavé, ale oveľa dôležitejšie.

Q Hovorí sa, že čo sa stalo, bolo zákonité, lebo vraj každá revolúcia požiera svoje deti.

— Takúto tézu považujem za frázu. Je to hrozne zjednodušené. Keď študujeme dejiny ktorejkoľvek revolúcie, vidíme, že ich stúpencov spravoti ani tak nespája pozitívny program, ako negatívna časť, to, proti čomu sa bojuje. Rôznosť názorov v tejto fáze ani nehrá takú úlohu. Ale akonáhle sa dosiahne cieľ, začnú pôsobiť odstredivé sily, dostávajú sa do popredia motívy, ktoré sa majú touto revolúciou riešiť. Kým tu bol napríklad Novotný, bola aj jednota u nás na Slovensku medzi intelektuálmi oveľa pevnejšia ako teraz, keď tento tlak povolil, keď opadli vonkajšie putá, ktoré ich vzájomne zväzovali. Teraz viac vystupujú do popredia rôzne predstavy o budúcnosti.

Q Čiže medzi víťazmi nutne vznikajú rozpory.

— Aj to je generalizácia. Veď medzi Gottwaldom a Slánskym, alebo medzi Gottwaldom a Clementisom neboli nijaké podstatné rozpory. Čo tu pôsobilo, bol tlak zvonku. Namiesto Slánskeho práve tak mohol sedieť na lavici obžalovaných Gottwald, hoci Slánsky sa lepšie hodil, lebo bol intelektuál a žid.

Koho vlastne súdili?

Q Predsa len museli existovať nejaké dôvody, že tam sedeli tí a nie druhí. Musel v tom byť nejaký zámer alebo kľúč.

— Isteže. O všetkých, samozrejme, neviem. Ale viem o tom, že som mal konflikt napríklad s Mikojanom, o čom v knihe aj píšem, viem, že Clementis mal konflikt s Vyšinským. A vy iste viete, že Vyšinskij sa na Cle-

mentisa stážoval, čo sa vo vtedajšej situácii rovnalo rozsudku. Okrem osobných konfliktov však boli aj iné príčiny. Nebezpeční napríklad sa zdali byť aj tí, ktorí za demokraciu bojovali, ktorí boli ochotní za ňu položiť životy. Napríklad španelaci. Potom súdruhovia, ktorí bojovali v povstaní. Medzi vybratými boli aj súdruhovia z pražského povstania, napríklad Smrkovský. Aj tí patrili do kategórie potenciónálnych nepriateľov. Boli tam, samozrejme, aj „londynéri" a nemalú úlohu tu zohral aj vzťah k intelektuálom, čo sme videli už v sovietskych procesoch. A keď navyše boli ešte aj židmi, to sa ohromne hodilo. Lebo sa tak mohli oživiť alebo vyvolať určité nálady, ktoré by odviedli pozornosť ľudí od skutočných problémov.

Ale ani tým sa nedá všetko vysvetliť, lebo by ste mohli ďalej namietnuť, prečo jedni, čo do istej kategórie patrili, tam boli a iní nie. Tu treba pripomenúť, že séria procesov sa predčasne skončila. Zomrel Stalin, padol Berija. Novotný a spol., Široký, ešte urobili proces s buržoáznymi nacionalistami, ale potom sa tu pomaly skončilo. Hoci mi pri vypočúvaní kládli otázky aj na Širokého, Dolanského, čo bezosporu naznačuje, že pôvodne sa mal okruh rozširovať. A nebyť Berijovho pádu, kto vie, či by sme sa mohli spolu rozprávať.

E. Löbl

Ide len o výmenu garnitúr?

Iste ste sa stretli s názorom, že deformácie musia zákonite nastať, keď sa po uchopení moci nevymení garnitúra vedúcich činiteľov, keď sa pokračuje v nových podmienkach starými metódami vládnutia.

— Neviem či sa to dá tak všeobecne charakterizovať. Fakt je, že keď niekto päť rokov bojoval na fronte, prisvojí si istý spôsob myslenia a konania, ktorý nevyhovuje mierovým podmienkam. Ale Gottwald predsa nebojoval na fronte. Z Moskvy sledoval vývin udalostí, dával tézy, pracoval politicky, písal články. Tito, naopak, so zbraňou v ruke riadil revolučný boj. Môžeme mať k nemu rôzne výhrady, opatrenia u nich po prevzatí moci vraj boli veľmi kruté, ale je isté, že to, čo robil Tito, určite nebolo horšie ako to, čo sa robilo u nás.

Alebo vezmime Ilusáka a Novomeského. Obidvaja boli priamo v povstaní, a nepokračujú v nových podmienkach starými metódami vládnutia. Preto sa nazdávam, že takéto obecné poučky sú veľmi nebezpečné. A môžu sa formulovať iba za cenu zjednodušenia. Tým, samozrejme, vôbec nechcem hovoriť o tom, že by nemalo dôjsť k výmene garnitúr. Naopak, v našom systéme, myslím, by mala byť permanentná výmena garnitúr. Najmä v našom storočí veľmi prudkého vývinu, keď mnohí ľudia nestačia, či už v politickom alebo hospodárskom živote prispôsobiť sa programu.

Prečo však táto výmena garnitúr práve u nás — na rozdiel od niektorých iných štátov — musí byť spojená takými prudkými spoločenskými otrasmi?

— To je vlastne dedičstvo stalinizmu. Diktatúra, ktorá chce, aby celý národ bol poslušný, musí aj tú časť národa, na ktorej najviac záleží, postaviť pod stráž. Každý musí mať strach, že ak nebude poslušný, nedostane len o sto korún menší plat, ale bude žobrák. Odstránili sme najkrutejšie tresty. Ale málo sme sa snažili odstrániť tieto reziduá v mentalite ľudí. Strach. V systéme, ktorý práve odstraňujeme, sa ľudia nadelili podľa svojich skutočných kvalít, ale podľa toho, ako ich klasifikovali. Strana povedala, toto je slušný človek a bol ním tak dlho, pokiaľ klasifikátor na tom trval, bez ohľadu na to, čo kto robil. A rovnako bez ohľadu na to, ako konal, mohol byť vyhlásený za neslušného. Čiže skutočné ľudské hodnoty a ľudské vzťahy zohrali bezvýznamnú úlohu. Človek sa jednoducho nesmel s niekým stýkať nie preto, lebo o ňom mal zlú mienku, ale preto, že to niekto povedal, nariadil.

Pamätám sa, že kedysi, keď niekto bol iba deň vo väzbe, ťahalo sa to s ním celý život. Nemal ani natoľko strach z trestu ako zo spoločenských dôsledkov. Ale u nás ani tí, čo boli vo väzení pre kriminálne činy, necítili morálnu ťarchu. Veď tam boli napríklad s kňazmi, univerzitnými profesormi, s politikmi, teda s takými poctivými a slušnými ľuďmi, s akými sa nikdy nedostali do styku vo svojom normálnom živote. Vidíte, aj v tejto relácii sa úplne stratila hierarchia ľudských hodnôt. Alebo iný príklad. Kedysi to bola otázka cti roľníka, či riadne obrobí pôdu. Potom sme z toho urobili povinnosť, predpis. Porušili sa ľudské vzťahy i k práci. Čiže to, čo máme, sú dôsledky diktatúry, keď človek bol práve tak vlastníctvom vládnúcich kruhov ako stroj. Rovnako s ním manipulovalo. Existoval živý a mŕtvy inventár. Živý inventár to neboli len kone a dobytok, ale aj človek.

Prepáčte, že sa vraciam. Ak výmena garnitúr nemá politické ale iba politické príčiny, prečo ju jednako schvaľujete?

— Keď sledujeme pomery u nás, vidíme, že generácia štyridsiatnikov je v priemere ovela progresívnejšia, ovela intenzívnejšie rezonuje na to, čo sa u nás odohráva, ako staršia generácia, ktorá nie je schopná sa tak prispôsobiť.

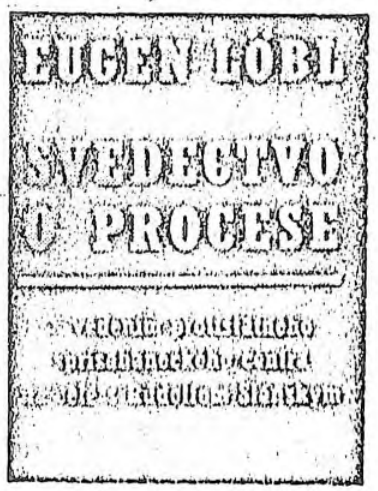
Konflikty generačné a iné

Až na niektoré výnimky...

— Tento generačný problém vlastne vždy bol a vždy bude. U nás je mimoriadne veľký, lebo mladšia generácia nie je zaťažená minulosťou. Pravda, generácia sa nevymedzuje iba týmto ročníkom. Generácia, ktorá v šesťdesiatych rokoch nastupovala, nemala nijaký aktívny podiel, ba dokonca ani pasívny (tým, že vedome mlčala) na tom, čo sa stalo. Ak u nás teda za deliacu čiaru možno považovať päťdesiate roky, v Nemecku, kde to dobre poznám z literatúry, za takúto čiaru možno považovať roky 1945—1946. Mládež, ktorá vtedy dospievala, obviňovala svojich otcov za zverstvá spáchané vo vojne. U nás to bol nielen 45. rok, ale veľmi výrazne aj rok 1956.

Čítal som niekde, že u nás hlavnú úlohu ani tak nehrá rozpor generačný, ako rozpor medzi intelektuálmi a neintelektuálmi; presnejšie medzi tými, ktorí sú schopní pochopiť, čo sa deje a medzi tými, ktorí toho schopní nie sú.

— Či medzi intelektuálmi a neintelektuálmi existuje konflikt tohto druhu, neviem. Skôr by som povedal, že existuje konflikt medzi angažovanými a ľahostajnými. A myslím, že angažovanosť sa výraznejšie prejavuje u intelektuálov, zatiaľ čo tí druhí skôr reagujú na otázky hmotnej zainteresovanosti a v dôsledku toho ich zaangažovanosť sa pohybuje v inej polohe, v inej rovine. Ak to na Západe nie je také výrazné, tak najmä preto, že naša inteligencia je angažovanejšia ako ich. A potom, že rôzne formy neslobody tam nehrali takú úlohu ako u nás. Pravda, konflikty sú tam veľmi ostré. Teraľšie študentské hnutie na Západe to výrazne dokumentuje. Ale to je zas iný

konflikt, ktorý u nás nie je. Ich študentom je cudzia spoločnosť, v ktorej žijú.

Demokracia a federácia

A propos, angažovanosť. Ozývajú sa hlasy, že slovenská inteligencia sa dnes menej angažuje na demokratickom procese ako česká.

— Povedal by som skôr, že sa angažuje iným smerom. Akcentuje federatívne zriadenie. V Čechách národnostná otázka vlastne neexistuje. Presnejšie, nepociťujú ju. V dôsledku toho intenzívnejšie na nich pôsobia problémy demokratizácie, aké zodpovedajú mimoriadne vysokej úrovni českých intelektuálov. U nás na Slovensku problém federácie, sebaurčenie národa, práva národa, aby žil vo vlastnom dome, hrá mimoriadne veľkú úlohu, ale neviem, pre-

9/147/XI

čo by napríklad túžba po federácii, túžba po slobodnom vyžití národa sama osebe sa nepovažovala za demokratickú. Samozrejme, možno tejto snahe dať aj iné znamienko. Veď napríklad aj hlinkovci žiadali sebaurčovacie právo národa. Jednako si myslím, že ide o pseudoproblém, keď sa hovorí: najskôr federalizácia a potom demokratizácia, alebo opačne. Už aj preto, lebo nám ide o socializmus. Chceme socializmus humanistický a demokratický. Neviem si vôbec predstaviť socializmus bez federácie. Patrí úzko k sebe, aby socialistické štáty, národy žili ako rovný s rovným. Nám by malo ísť o to, zdôrazniť socialistický charakter spoločnosti, ktorý implikuje federáciu. Pokiaľ ide o určitú obavu, že by nositeľmi federácie mohli byť ľudia starého režimu, treba povedať, že ak strana chce získať dôveru ľudí, musí si uvedomiť, že nijaký program sa nestretne s dôverou, kým tento program budú reprezentovať ľudia, ktorí sa zdiskreditovali. Skompromitovaní ľudia musia odísť nie preto, že ich chceme trestať, ani nie preto, že ich chceme ohroziť existenčne, ale preto, že sú bariérou pre dôveru že nám znemožňujú uskutočniť program, ktorý môžeme uskutočniť len vtedy, keď dôveru získame.

Vravíte o pseudoprobléme a jednako sa okolo neho veľa diskutuje a píše.

—Netvrdím, že neexistuje, chcem iba zdôrazniť, že nie je podstatný, lebo ani jedna ani druhá alternatíva sama neprinesie riešenie. Podstata je v požiadavke socializmu. Práve tak, ako nám nevyhovuje demokracia bez socializmu, môže aj federácia bez socializmu byť nielen nedemokratická, ale vlastne aj nefederatívna. Môže napríklad prerásť do takých foriem, kde by sa asymétria javila byť lepšou ako symetria. Z tohto hľadiska to považujem, všech sa názory okolo toho akokoľvek rozchádzajú, za problém, ktorý sa netýka podstaty. Mali by sme diskutovať, hádať sa o tom, aký socializmus chceme. Existuje niekoľko variant. Hľadajme tú najlepšiu.

Tá je predsa, ako ste to už formulovali, v demokratizácii socializmu.

— Samozrejme, dnes každý hovorí a myslí o demokracii v protiklade k tomu, čo tu bolo, ale my si musíme uvedomiť, že existujú isté zásady, kde tzv. čistá demokracia nemá miesto. Keby sme napríklad veľmi zjednodušene povedali, že socializmus je znárodnenie a humanizmus (samozrejme, žiadalo by sa definovať tieto pojmy), tak musíme priklincovať, že v tejto oblasti by nemala existovať demokratická väčšina, ktorá by na týchto princípoch mohla čokoľvek meniť. Práve tento princíp by musela vyjadriť ústava a všetky zákony by sa museli posudzovať z hľadiska, či týmto základným princípom zodpovedajú. Keby sme tento výsek vylúčili z kvantitatívneho rozhodovania, keby sme nad demokraciu postavili to, čomu ja hovorím antropokracia, vládu človeka, a nie vládu ľudu, čo znamená vždy väčšinu, ukázala by sa ešte veľká oblasť kde demokracia má svoje miesto, kde je dôležitá. Demokraticky napríklad by sa malo rozhodovať o tom, či chceme mať také alebo onaké školstvo, kratší pracovný čas za cenu nižších príjmov alebo dlhší pracovný čas pri vyšších príjmoch. Práve tak musí byť plná demokracia, pokiaľ ide o právo voliť si svojich zástupcov. Ale ak už hovorím o tom, je otázne, či kandidátov má určovať strana, ako je to v meštiackej demokracii, alebo či si ich majú vyberať voliči. Prečo by nemohlo byť úlohou strán získať najschopnejších ľudí, aby práve ani boli nositeľmi ich politiky. A potom by ani nemusel byť strach, že pri prechodnej zmene pomeru síl by sa nutne zmenili aj základné stĺpy našej spoločnosti.

Musíme mať odvahu povedať, že nie sme za demokraciu za každú cenu. Pokiaľ ide o socializmus, o ľudské práva, nechceme dovoliť žiadnej väčšine, žiadnej náhodnej väčšine, aby tieto ideály mohla pošliapať. Keď pripustíme demokraciu len ako kvantitatívny princíp, akým vždy bude, tak sa nevyhnutne vrátime k starému, tak sme nič nového neobjavili. A ja sa nazdávam, že stojí za to, hľadať niečo nového. Nechcem hovoriť, že existuje akákoľvek cesta, ktorá by nemala svoje úskalia. Nemáme však možnosť voliť alternatívu, ktorá by bola zbavená akéhokoľvek rizika.

V mene čoho však môžeme takéto zásady vyhlasovať? Prosil by som vás, keby ste to na záver formulovali veľmi stručne, heslovite.

— Od renesancie dostáva sa do popredia problém človeka. Vyriešenie tohto problému sa najmä dnes stáva kľúčovou otázkou. Rozhodujúci boj medzi socializmom a kapitalizmom sa neodohráva na pôde ekonomiky alebo na inej mocenskej rovine. Vyhrá tá spoločnosť, v ktorej človek nájde priestor pre sebarealizáciu. Ak odo mňa, na záver, chcete veľmi stručnú definíciu, tak by som povedal: Keď Lenin svojho času, pre vtedajšie pomery definoval socializmus ako sovjety plus elektrifikácia, tak my dnes, za historicky celkom odlišných okolností, by sme mali povedať, že znárodnenie plus veda v záujme človeka je socializmus. Alebo socializmus je znárodnenie plus veda plus humanizmus. Uvedomujem si, že akákoľvek stručná formulácia je veľmi vágna. Ale vy ste to chceli.

V našej situácii, keď znárodnenie už máme, keď sme sa zapojili do vedecko-technickej revolúcie, hoci sme iba na jej začiatku, treba zdôrazniť to, čo sme najviac zanedbali — humanistickú stránku socializmu.

Zhováral sa: Peter Hirš

PRÁCA, 15. mája 1968, str. 4.

ĽUD, 22. mája 1968, str. 3.

10/147/XI

ÚVAHY OKOLO FEDERÁCIE

Informácie na žiadosť čitateľov

Čo navrhujú komisie Predsedníctva SNR • Federalizáciu zakotví ústavný zákon • Dvojkomorové Národné zhromaždenie? • Tri druhy kompetencií

Ako oznámila tlač, v týchto dňoch sa vláda rozhodla zriadiť Výbor pre prípravu nového štátoprávneho usporiadania republiky a súčasne stanovila komisiu pre riešenie odborných otázok v tomto súvise, ktorú vedie podpredseda vlády dr. Gustáv Husák. Takto sa od vládneho vyhlásenia, jednoznačne sa stavajúcco za federatívne štátne usporiadanie pristupuje v celoštátnom meradle ku konkrétnym prípravám pre jeho realizáciu.

Na Slovensku, kde sa vzhľadom na doterajší vývoj pociťuje potreba federalizácie ovoľa naliehavejšie, má už rozpracovanie jej jednotlivých problémov dosť konkrétnu podobu. Pričinili sa o to najmä tri komisie Predsedníctva SNR, vedené podpredsedami SNR. Jedna — pod vedením Ing. Jozefa Kríža — pripravuje návrh vlastného štátoprávneho usporiadania, ďalšia, ktorú vedie Ing. František Barbírek, sa zaoberá otázkami ekonomického riadenia so zreteľom na federatívne usporiadanie a tretia — pod vedením Ing. Jána Marku — domýšľa návrhy úprav v jednotlivých rezortoch, ktorá vzniknú v dôsledku federalizácie.

Súčasný stav príprav

Vzhľadom na mimoriadny záujem verejnosti o tieto problémy uverejňujeme súhrnnejšiu informáciu o súčasnom stave a obsahu federatívneho usporiadania štátu. Predpokladá sa, že federácia sa zakotví ústavným zákonom, ktorý sa pravdepodobne prijme na základe iniciatívneho návrhu SNR ešte pred novou ústavou. Keby sme mali vyjadriť šírku, v akej sa pripravovaný zákon pozmeňujúco dotkne jednotlivých statí ústavy, pôjde asi o 40 perc. jej textu.

Československá federatívna socialistická republika ako federatívny štát dvoch rovnoprávnych bratských národov — Čechov a Slovákov — má sa skladať z dvoch štátoprávnych celkov: Českej a Slovenskej socialistickej republiky. Najvyšším orgánom štátnej moci bude Národné zhromaždenie, pre vytvorenie ktorého sa počíta s dvoma možnosťami: alebo sa bude skladať z dvoch snemovní — Snemovne ľudu, zvolenej vo všeobecných, priamych a rovných voľbách tajným hlasovaním a Snemovne národov, zloženej z rovnakého počtu zástupcov za každú federatívnu časť, alebo sa Národné zhromaždenie vytvorí spojením Českej a Slovenskej národnej rady. Do výlučnej právomoci Národného zhromaždenia by patrilo uznášať sa o otázkach národnej obrany, zahraničnej politiky, jednotnej spoločnej meny, štátnych hmotných rezerv a federálnej správy, schvaľovať štátny plán rozvoja ekonomiky krajiny, federálny rozpočet a pod. Ostatná kompetencia NZ súvisí s rozdelením právomoci medzi ústredné a národné výbory.

SNR a ČNR

Slovenská a Česká národná rada budú plniť funkcie najvyššieho zastupiteľského orgánu daného národa, budú reprezentantom jeho samobytnosti, predstaviteľom národnej suverenity a najvyšším orgánom štátnej moci v obvode štátoprávnych celkoch. Im zodpovedné budú Rady ministrov, ako najvyššie orgány štátnej správy na Slovensku a v Čechách.

Pokiaľ ide o rozdelenie kompetencie medzi federálne a národné orgány, navrhuje pracovná skupina Predsedníctva SNR tri druhy právomocí:

- výlučnú kompetenciu federálnych orgánov, zahrnujúcu zahraničné veci, národnú obranu, otázky spoločnej jednotnej meny, správu štátnych hmotných rezerv a federatívnu správu;
- výlučnú kompetenciu národných orgánov v riadení národnej ekonomiky — v rezortoch hane, energetika, chemický priemysel, ťažký priemysel, spotrebný priemysel, poľnohospodárstvo a výživa, lesné a vodné hospodárstvo, miestne hospodárstvo, stavebníctvo a vnútorný obchod, ďalej v rezortoch zdravotníctva, školstva, kultúry, spravodlivosti, kontroly a vnútra. Okrem toho by sem patrila generálna prokuratúra, štátna arbitráž, Slovenská akadémia vied, banský a geologický úrad, geodézia a kartografia, obchodná banka, sporiteľne, poisťovníctvo a cestovný ruch;
- spoločná kompetencia federálnych i národných orgánov v oblasti financovania, plánovania, zahraničného obchodu, v cenových otázkach, štatistike, v doprave a spojoch, clách, práce a sociálnych veciach, federálny emisný orgán a tlačová kancelária.

Kompetencia federálnych orgánov má byť v zásade odvodená od kompetencie orgánov národných.

Funkcie rozpočtov

Pre bližšie pochopenie spoločnej kompetencie rozvedieme jej predstavy o funkcii financií. Pokiaľ ide o rozpočtovú sústavu štátu, návrh predpokladá existenciu federálneho rozpočtu a rozpočtov národných. Federálny rozpočet v jeho príjmovej časti by sa vytvoril z príjmov federálnych orgánov a stanovených odvodov z národných rozpočtov. Zabezpečovalo by krytie výdavkov na činnosť federálnych orgánov a rovnomerný rozvoj národných ekonomík, pričom by sa z neho stanovovali prídely pre národné rozpočty na rozvoj vybraných ekonomických činností, presahujúcich možnosti národných ekonomík a na vytváranie podmienok pre ich vzájomné vyrovnávanie.

Národné rozpočty by zahrnovali finančné vzťahy za všetky úseky hospodárstva, vrátane poňažnej a úverovej sústavy príslušnej národnej oblasti, s výnimkou činností, financovaných z federálneho rozpočtu.

Do 28. októbra

Zverejňujeme určitú základnú predstavu usporiadania štátoprávnych vzťahov v budúcej federalizácii tak, ako je rozpracovaná v súčasnej etape príprav. Prirodzene, konečné návrhy vzniknú až po konfrontácii s predstavami zástupcov druhej časti budúceho federatívneho štátu. Zo slovenskej strany sú snahy domyslieť pripravované návrhy do konca mesiaca júna tak, aby sa vytvorili podmienky pre zakotvenie federatívneho štátoprávneho usporiadania ústavným zákonom k 50. výročiu vzniku nášho štátu.

F. N.

SMENA, 20. mája 1968, str. 2. 11/147/XI

Zákon džungle platí?

Nadišiel čas, keď možno hovoriť nahlas o čomkoľvek. Čas činov. Poniektorí to chápu tak, že možno kričať čokoľvek, na kohokoľvek a pre čokoľvek. Pre nič — za nič. Len tak. Z pasie, z dobrej vôle i zvôle.

Vytriasajú sa koberčeky, na ktorú sa chodilo po kázne, zápovede i výpovede, po úmrtné listy i medaily. A tak sa odrazu objavila kasta dobrovoľných, veľmi svojrázných „demokratizátorov", čo si predsavzali vyprášiť . . . nohavice bezpečnosti.

Jozef V., inak traktorista JRD v D. Naštinciach už na začiatku demokratizačného obdobia (4. I. t. r.) ponúkol nadporučíkovi VB, že ho odstrelí. Dôvod? Chcel od neho, aby zaplatil pokutu za dopravný prostriedok.

Štefan S. z Myjavy chcel „demokratizovať" zasa výčapníčku. Keď sa jej zastal podpráporčík M. „zdemokratizoval" opitý Pišta ruku zákona.

Traja mušketieri z internátu N. Bolojanisa, takto prvoročiaci SVŠT hrdinsky zaútočili na príslušníka ZS a potom aj na rotného VB. Ich akademickej cti sa dotklo, že im akýsi ujko odporúčal, aby sa chovali slušne. Pľustné právo budú musieť obhajovať na súde.

V tejto oblasti „demokratizácie" zaumienili si robotnícku triedu zastupovať robotníci J. K. a Š. T. z Bratislavy. Na začiatok si vybrali rotného J. S. a nevynechali ani jeho ženu. Obaja demokratizátori boli opití a teraz si to „vypijú".

V krčme „Ruža" ako pekný kvietok účinkoval zámočník s vrabčacím menom. Verný svojmu remeslu i povahe. Kladivom udrel príslušníka VB a potom „odletel" do izby opilcov. Istý čas bude cvirikať za mrežami.

Pavel M., traktorista zo Senca robil „poriadky" na oddelení VB, kam sa dostal za opilstvo, so stoličkou v ruke. Vzápätí zistil, že nemá tak celkom voľnú ruku, pretože mu nasadili pútá a čoskoro sa posadil nie na stoličku, ale na lavicu obžalovaných.

Emil P. z Hlohovca objímal príslušníka VB okolo pása. Žiaľ, nerobil to z priateľstva, ani zo žiarlivosti, hoci príslušník práve vyšetroval jeho družku, podozrivú z krádeže. V „base" sa možno s ňou opäť stretne . . .

Róbert B. z Ostredkov bol opitý a cítil sa „bohom povolaný" uhryznúť do prsta „bezpečáka". Odviezli ho do ZIO, hoci azda skôr patril do ZOO.

F. S. z Komárna sa ocitol za mrežami. Predchádzalo tomu intermezzo, pri ktorom mal Ferko v rukách železnú tyč, čo tak veľmi pripomína práve tú mrežu. V týchto sparných dňoch môže pekne v chládku premýšľať, či sa vyplatí bezpečnosť kameňovať a „tyčovať".

R. Š. a R. S. majú ovela viac spoločného ako iniciálky. Spoločne ukradli motocykel a spoločne chceli „skoncovať" s príslušníkmi VB, čo ich prichytili. Najskôr síce utiekli, ale teraz sa pre krádež i násilie budú krútiť podľa paragrafu.

Bratia G. so svojim „kámošom" I. R. kradli jedna radosť. Lup si ukrývali v lese neďaleko Biskupíc a keď im bezpečnosť prišla na bunker, pustili sa do neho a kolom v ruke. Kyjakové argumenty sa im nevyplatia, ale podpráporčík H. bol dva týždne práceneschopný. Ešte šťastie, že mal na hlave motocyklistickú prilbu. Inak mali dobrý úmysel — že ho zavraždia a zakopú v lese. Stalo sa, s čím nerátali — že ich totiž bezpečnosť „zabila".

To je iba niekoľko ukážok svojrázneho „výkladu" práva a demokratizačných rezolúcií v svojráznej interpretácii výtečníkov, čo sú „na križ" so zákonom. Pravdaže, každému sa ujde, čo mu patrí, ale jednako sa treba pozastaviť nad skutočnosťou, že v Západoslovenskom kraji došlo od začiatku roku k vyše dvadsiatim vážnym napadnutiam príslušníkov VB. V každom prípade útočníkmi boli opilci alebo násilníci, väčšinou recidivisti. Povšimnúť si možno aj skutočnosť, že väčšina z výtržníkov sa narodila po roku 1940.

Hádam by neškodilo tieto „exempláre" naozaj exemplárne potrestať. Lebo treba povedať, že volanie po zákonnosti si nemožno vysvetľovať ako volanie po zákonoch džungle. A zdá sa, že tie obušky do rúk VB patria. Pôjde len o to, aby ich nezneužívala, ale zasa (aj na svoju škodu) neváhala použiť tam, kde už nič iné nepomôže. Či si azda máme nechať vybiť celú bezpečnosť?

JULO KOKAVEC

SMENA, 20. mája 1968, str. 2.

A. Novotný nie je v zahraničí

Praha (lk) — Nielen v Prahe, ale aj v celej republike sa rozšírili povesti — opakované aj v zahraničí — že bývalý prezident A. Novotný prekročil hranice ČSSR. Tieto povesti sa dávali do súvislosti s ďalšími rozličnými nepodloženými chýrmi. Úradné miesta na našu otázku tieto povesti vyvrátili. Potvrdzuje to aj včerajšie pražské vydanie novín Lidová demokracie, ktorá uverejnili rozhovor s p. Marešom, bývajúcim v tej istej vile na Smíchove, kde býva aj bývalý prezident. Okrem nich tam bývajú ešte ďalšie dve rodiny.

Zazvonili sme, k bránke prišiel muž, ktorý sa predstavil ako Karel Maleš. — Býva tu Antonín Novotný? spýtali sme sa. — Áno, odpovedal. — Je v Prahe? — Nie, odcestoval do chaty na Orlíku. — Videli ste ho v posledných dňoch? — Samozrejme, včera (v sobotu — pozn. red.) pred jeho odchodom som s ním hovoril. — Na chatu chodieva pravidelne? — Každú sobotu a nedeľu, v pondelok sa vracia. — Vie o tom, že sa povráva, že opustil ČSSR? — Áno. — A čo tomu vraví? — Nič, usmieva sa.

Vila, kde býva A. Novotný, patrila pred druhou svetovou vojnou riaditeľovi banky dr. Preissovi, počas vojny bola pridelená SS a po vojne patrila ÚRO. Nateraz je prepožičaná štátu.

Novotný, Cvik a iní už nikoho nezastupujú

FORMÁLNI ČLENOVIA ÚV KSČS

V tlači, rozhlase a televízii sa hodne píše a hovorí o tzv. mŕtvych členoch Ústredného výboru KSČS. Na žiadosť viacerých čitateľov uverejňujeme menoslov tých členov ÚV KSČS, ktorí po významných zasadnutiach ÚV v tomto roku stratili svoje funkcie, zamestnanie a niektorí z nich i dôveru. Uvádzame i tých súdruhov, z ktorých niektorí nevykonávajú verejné funkcie, zrejme vzhľadom na svoj vysoký vek. Mená nasledujú podľa abecedy, v zátvorkách sú funkcie, ktoré menovaní súdruhovia už nezastávajú:

RSDr. Rudolf CVIK (vedúci tajomník KV KSS), Václav DAVID (minister zahraničných vecí), JUDr. Jaromír DOLANSKÝ (člen Predsedníctva ÚV KSČS, 73-ročný), Ing. František DVORSKÝ (vedúci tajomník KV KSS), Jiří HENDRYCH (tajomník ÚV KSČS), Ing. Karel HOFFMANN (minister kultúry a informácií, v minulých dňoch prezident ČSSR vymenoval s. Hoffmana do novej funkcie), Michal CHUDÍK (predseda SNR), Ing. Ľudmila JANKOVCOVÁ (do roku 1968 bola podpredsedníčkou vlády, má 71 rokov), Vladimír KABRNA (ovoľnený predseda CZV KSČS), Bedřich KOZELKA (tajomník ÚRO), František KRAJČÍR (podpredseda vlády), Antonín KRČEK (tajomník ÚRO), Josef KROSNÁŘ (do roku 1963 minister, má 77 rokov), Vratislav KRUTINA (predseda ÚRD), František KUBA (vedúci tajomník KV KSČS), RSDr. Josef KUDRNA (minister vnútra), Bohuslav LAŠTOVIČKA (predseda NZ), JUDr. Helena LEFLEROVÁ (podpredsedníčka NZ), Bohumír LOMSKÝ (minister obrany), Karel MESTEK (minister poľnohospodárstva), Jaroslav MISKA (do r. 1967 riaditeľ Ostravsko-karvinských baní — zomrel), Josef NEPOMUCKÝ (do r. 1967 predseda ÚRO), Josef NĚMEC (vedúci tajomník KV KSČS), Antonín NOVOTNÝ (prezident a prvý tajomník ÚV KSČS), Vilém NOVÝ (rektor VŠP pri ÚV KSČS), Miroslav PASTYŘÍK (predseda ÚRO), Václav PAŠEK (tajomník ÚRO), František PECHA (vedúci tajomník KV KSČS, Ivan SKÁLA (riaditeľ vydavateľstva Mladá fronta), Jan SVOBODA (vedúci oddelenia ÚV KSČS), Ing. Otakar ŠIMÚNEK (podpredseda vlády), František TESAŘ (vedúci tajomník KV KSČS), Jaroslav TROJAN (vedúci tajomník KV KSČS), Jindřich UHER (minister), Martin VACULÍK (vedúci tajomník MV KSČS v Prahe) a Miroslav ZAVADIL (predseda ÚV ČSZM).

Všeobecne sa tvrdí, že v ÚV KSČS je 30-51 zbytočných, formálnych členov. Uvedený menoslov obsahuje 36 súdruhov, takmer všetci — po zasadnutiach ÚV KSČS a prúde demokracie u nás — museli odísť zo svojich funkcií.

Za zmienku stojí, že z vyše 100 členov ÚV KSČS je veľmi málo robotníkov a roľníkov, takmer všetci členovia ÚV pracujú (respektíve — ako sme vyššie uviedli — pracovali) vo vysokých stranických a štátnych funkciách. Tohto času sú takými členmi ÚV KSČS títo súdruhovia: Josef Binhák — súdružník, Ľudmila Černá a Viera Dočkalová — predsedkyne JRD, Mária Jirásková, Ľudmila Kopecká a Anna Stehlíková — robotníčky a Kliment Neoveský — banský technik. Predsedom JRD bol — ako je známe — aj nový minister poľnohospodárstva a výživy súdruh Josef Borůvka.

Široká verejnosť — nielen členovia strany — netrpezlivo očakáva najbližšie zasadanie ÚV KSČS a zjazd strany, kde sa — veríme — bude rokovať aj o ďalších personálnych zmenách i v zložení ÚV KSČS. Proces zasiahne — tiež veríme — aj zloženie ÚV KSS. Pre prospech strany a nás všetkých, pre prospech celej našej republiky.

(sm)

SMENA, 22. mája 1968, str. 4.

13/147/XI

Pred vytvorením Zväzu vysokoškolákov Slovenska

Študenti a ich parlamenty

V posluchárni číslo 1 Vysokej školy ekonomickej v Bratislave zišiel sa nedávno študentský parlament na svoje štvrté zasadnutie. O. i. prerokoval programy jednotlivých parlamentných výborov — s interpeláciami.

Parlamentný výbor pre otázky študijné chce prispieť k formovaniu profilu absolventa vysokej školy vôbec a absolventa VŠE zvlášť. Chce dosiahnuť, aby sa uchádzači na štúdium prijímali podľa vopred stanovených kritérií. Kladie požiadavku, aby v prijímacej komisii bol aj člen študentskej organizácie s hlasovacím právom. Novinkou, ktorú výbor navrhuje, je testovanie prednášajúcich. Výsledky testov budú pre študentov anonymné. Predložia ich vedúcim katedier a dekanátom. Výbor chce aktívne spolupracovať aj pri tvorbe študijného programu.

Vedúci parlamentného výboru pre otázky politické vyzval svojich kolegov, aby sa aktívnejšie zapájali do Hyde parku na I. poschodí, kde môžu uverejniť akýkoľvek názor. Navrhuje, aby parlament žiadal zmenu vysokoškolského zákona — so zákonným vyhlásením akademickej slobody ako slobody výmeny názorov na akademickej pôde.

Študentské parlamenty napriek tomu, že niekde fungujú už viac mesiacov, ba na niektorých fakultách SVŠT i dlhšie, sú ešte novinkou. Na besede so zástupcami fakúlt z celého Slovenska, ktorú bola koncom apríla, hlásili zástupcovia z VŠT v Košiciach, VŠP Nitre, zo Strojníckej fakulty SVŠT, z Prírodovedeckej v Košiciach, z VŠVU, z Pedagogickej v Banskej Bystrici, z Veterinárnej v Košiciach a z ďalších, že parlamenty ešte nevytvorili, ale plánujú ich tiež založiť.

Podľa odhadu Baltazára Dubeňa, predsedu VV ČSM v Bratislave a predsedu prípravného výboru celoslovenskej konferencie študentov, ktorá bude 23. a 24. t. m., 80 perc. bývalých funkcionárov FV ČSM je aj na čele nových študentských organizácií. Viaceré organizácie a niektoré orgány ČSZM, ktoré združovali a riadili činnosť zväzákov-vysokoškolákov, vyvíjali totiž značnú aktivitu aj v rámci Zväzu mládeže a volili diferencovaný prístup k tejto špecifickej skupine mladých ľudí. Tomu napomohlo aj ustanovenie okresných vysokoškolských výborov ČSZM. Myšlienku diferencovaného prístupu ČSZM presadzovali zástupcovia vysokoškolákov okrem fóra celoštátnej konferencie vysokoškolákov v roku 1965 aj na V. zjazde ČSZM. Bolo na škodu veci, že zjazd nezaujal k tejto otázke výrazné stanovisko. V myšlienke diferencovaného prístupu k mládeži sa predtým videla snaha rozbiť jednotu mládeže a prenasledoval sa nielen názory, ale aj niektorí hlásatelia nových návrhov.

Tým sa urýchlil proces hľadania vlastnej cesty.

Predsedníctvo študentského parlamentu pri FFUK v Bratislave vydalo v minulom mesiaci informačný bulletin ako zárodok budúceho fakultného časopisu. V ňom uverejňujú aj programové vyhlásenie parlamentu, v ktorom vyslovujú názory na program Zväzu vysokoškolákov Slovenska. Píšu: „Ak má byť zväz skutočným reprezentantom vysokoškolského hnutia, musí plniť úlohy politického, stavovského a záujmového charakteru... Nevyhnutným predpokladom realizácie programu bude zvýšenie záujmu radových poslucháčov o otázky politického života republiky a ich zaangažovanosť na vypracovávaní a presadzovaní, ako i vysvetľovaní stanovísk ZVS. Pri tejto činnosti musia však mať zaručenú úplnú slobodu. Ťažiskom práce ZVS musia byť otázky stavovské, t. j. chránenie odborových a odborárskych záujmov vysokoškolákov od prijatia na vysokú školu až po zaradenie do pracovného procesu."

Teraz teda ide o založenie Zväzu vysokoškolákov Slovenska, o taký organizáciu, ktorú by vlúčila na vysokoškolákov považovala za svoju, ide o vypracovanie jej programu a štruktúry. Preto do polovice mája mali vzniknúť parlamenty aj na tých fakultách, kde ich dosiaľ nezaložili. Na celoslovenskej konferencii by sa zväz mal už ustanoviť. Posledná porada zástupcov slovenských študentov, na ktorej vyvrcholia prípravy konferencie, bude 22. t. m. Na prvej porade sa vytvoria komisie prípravného výboru, najmä komisia pre štruktúru a komisia pre program. Komisia pre štruktúru navrhuje, ako sme už oznámili, vytvoriť celoslovenský študentský parlament. Zatiaľ sú návrhy na vytvorenie desiatich komisií, alebo výborov parlamentu: pre politiku a ideológiu, pre otázky štipendií, pre otázky sociálne, pre zahraničné styky, letnú aktivitu, odborovú spoluprácu vo vnútri ČSSR, pre spoluprácu medzinárodných odborových organizácií, pre informácie, pre kultúru a šport a pre financie. Uvažuje sa tiež o vytvorení tzv. nadfakultných centier. Jedno centrum by tvorili organizácie v Bratislave a v Trnave, druhé v Košiciach a v Prešove. Tri menšie centrá by sa vytvorili v Nitre, Žiline a Banskej Bystrici so Zvolenom.

V návrhu programu ZVS sa hovorí: „Zväz vysokoškolákov Slovenska je organizáciou, ktorá reprezentuje a háji záujmy poslucháčov slovenských vysokých škôl voči spoločenským inštitúciám. Svoju činnosť zakladá na princípoch socializmu, demokracie a národnej suverenity. Organizácia je reprezentantom špecifickej spoločenskej skupiny, ktorá je schopná samostatne sa angažovať pri riešení spoločenských problémov a vytyčovaní cieľov rozvoja spoločnosti. Jej problémy a záujmy vyrastajú priamo a v súlade z prebiehajúceho procesu vedecko-technickej revolúcie... Úlohou ZVS je svojou činnosťou vyjadrovať hlavne tieto záujmy vysokoškolákov: starostlivosť o sociálne postavenie študentov od vstupu na vysokú školu až po zaradenie do pracovného procesu, zabezpečenie vyhovujúcich podmienok pre nadobudnutie vzdelania na úrovni zodpovedajúcej spoločenskej kvalifikácii, zabezpečenie možnosti pracovného zaradenia, zodpovedajúceho vzdelaniu a kvalifikácii, zabezpečenie podmienok pre vlastnú tvorivú činnosť, kultúrne a športové vyžitie, zabezpečenie občianskych práv, predovšetkým možnosti uplatňovať svoj vplyv pri riešení otázok, ktoré sa ich priamo alebo sprostredkovane dotýkajú..."

Prípravy na celoslovenskú konferenciu vysokoškolákov vrcholia. Študenti sa ponáhľajú, aby vytvorili svoju novú organizáciu ešte do konca tohto semestra, tohto školského roku. Obávajú sa, aby vína demokratizácie neopadla, aby neopadol záujem a nadšenie študentov, aby nebolo potom na jeseň ťažké organizáciu založiť. Pravda, mnoho otázok treba ešte doriešiť.

Popri úvahách o celkovom profile novej organizácie, o jej programe, štruktúre, kádrových záležitostiach, vzťahu k ostatným organizáciám mládeže, majetkovoprávnych záležitostiach, stoja pred študentami, ktorí prejavujú v posledných mesiacoch naozaj pozoruhodnú aktivitu a angažovanosť, aj celkom konkrétne úlohy: do konca mája majú podať pripomienky k návrhu sústavy hmotných a morálnych podnetov na ovplyvňovanie priebehu a výsledkov štúdia na vysokých školách, teda aj k návrhu nového štipendijného poriadku, do volieb chcú ísť tiež so svojím programom a o. i. aj s požiadavkou, aby študenti nemuseli voliť v mieste bydliska, ale aby si volili svojich zástupcov v mieste, kde študujú a kde trávia 4—6 rokov svojho života, chcú sa zúčastniť na návrhoch nového vysokoškolského zákona a, samozrejme, chcú mať naďalej právo vyslovovať sa k súčasnému dianiu v našej spoločnosti.

Ostáva len dúfať, že napriek rýchlym prípravám celoslovenská konferencia vysokoškolákov splní očakávania študentov a že bude začiatkom a nie koncom novej aktivity vysokoškolákov.

EVA HOLINOVÁ

SMENA, 23. mája 1968, str. 2.

14/147/XI

Má pravdu súdruh Stepanov?

/ Výňatky/

V našej tlači sa v posledných dňoch objavil výňatok zo sovietskych novín Izvestija, z článku V. Stepanova „Vedúca sila výstavby komunizmu". Myšlienky Stepanova môžeme zhrnúť do troch bodov:

○ Po prvé — v zahraničnej tlači, zvlášť v poslednom období sa rozširujú hlasy o nevmešovaní sa komunistickej alebo robotníckej strany do štátneho, ekonomického a ideologického života.

○ Po druhé — tieto názory sú výplodom buržoáznej ideológie a hlásajú sa pod heslom demokratizácie a liberalizácie.

○ Po tretie — škodlivé sú hlasy, volajúce po opozícii, lebo opozíciu by radi videli naši imperialistickí nepriatelia. Opozičná strana nemá za socializmu zmysel.

Nazdávame sa, že každá opozícia, rozvíjajúca činnosť na báze socialistických výrobných vzťahov, je socializmu prospešná a malo by mať svoje miesto v zastupiteľských orgánoch. „Bez zastupiteľských ustanovizní si neviem predstaviť demokraciu, dokonca ani proletársku demokraciu", hovorí ďalej Lenin. Stojí za povšimnutie Leninova kritika buržoáznych parlamentných krajín, v ktorých „opravdivú štátnu prácu robia za kulisami a vykonávajú ju departmenty, kancelárie a štáby. V parlamente iba tárajú, aby klamali prostý ľud." Nuž, nevieme, či by obstála v Leninovej kritike práca našich zastupiteľských orgánov s ich starostlivo pestovanou jednotou. Veď Lenin priamo nabáda, aby sa štátna práca robila verejne a nie na tajných zasadnutiach niekoľkých predstaviteľov alebo na leteckých trasách medzi hlavnými mestami. Ešte ďalej ako naše najsmelšie túžby zahajú myšlienky Lenina o demokracii: „Úplná volitelnosť, zosaditeľnosť všetkých úradníkov bez výnimky a hneď kedy, tieto... demokratické opatrenia, spĺňajúce úplne záujmy robotníkov a väčšiny roľníkov, sú súčasne mostíkom, vedúcim od kapitalizmu k socializmu".

Nuž teda, Leninova práca Štát a revolúcia obsahuje hlboké myšlienky o demokracii a nielen citát, ktorý uvádza s. Stepanov v Izvestiach. Preto hlasy o demokracii, hoci aj s kritikou komunistickej strany, sa nemôžu stotožňovať s výplodmi buržoáznej ideológie. Komunistická strana nie je posvätná, netreba ju glorifikovať a povyšovať nad proletariát tak, ako to robí s. Stepanov, ktorý považuje kritiku strany za útok proti strane. O tom nakoniec hovoril aj Marx, že proletariát musí zmeniť štátny mechanizmus na „organizáciu proletariátu ako pracujúcej triedy". Prvotný je proletariát a potom strana. Prvotná je diktatúra proletariátu a potom vedúca úloha strany.

Nepovažujeme teda za správne vynášať jednoznačné súdy z vytrhnutých myšlienok teoretikov marxizmu a nepriamo obviňovať iných, že skĺzli z pozícií marxizmu-leninizmu. Inými myšlienkami totiž možno ľahko vyvrátiť tieto obvinenia a ešte dôslednejšie sa hlásiť k marxizmu. Z toho však vyplýva záver: marxizmus je živý a nezná jediných vykladačov, ktorí tvrdia, že vedia všetko.

Na margo argumentácie s. Stepanova ešte treba dodať, že popri Leninovi — nesporne veľkom teoretikovi marxizmu, používa slová štátnika buržoázneho štátu pána Harrimana, ktorý povedal, že „akékoľvek prejavy liberalizácie zodpovedajú záujmom USA, lebo podrývajú komunizmus". Považuje to za vážny argument proti „liberalizácii", a je veľmi zaujímavé, že si berie na pomoc práve jedného predstaviteľov buržoáznej ideológie.

JOZEF KUČERÁK,
IVAN LÖRINČÍK

VEČERNÍK, 22. mája 1968, str. 4.

Predbežné zásady drobnej podnikateľskej činnosti

Živnostníci obhajujú dih

V týchto týždňoch sa veľa diskutuje aj o súkromnom drobnom podnikaní — o postavení živnostníkov. Zatiaľ síce žiadne definitívne zásady pre takúto činnosť ešte neschválili, ale už aj z včerajších návrhov Komisie SNR pre národné výbory možno usudzovať, že živnostníkom sa bude dávať „zelená", pravda za určitých podmienok.

Predovšetkým treba zdôrazniť, že z drobného súkromného podnikania sa vylúčil napr. baníctvo, hutníctvo, ťažba rádioaktívnych látok, výroba jedov a ešte niekoľko ďalších oblastí. Pre tieto činnosti — ako sa domnievame — aj tak by u nás nebol veľký záujem. Pozornosť sa momentálne sústreďuje najmä na remeselníkov a údržbárov-opravárov.

ZA AKÝCH PODMIENOK

— podľa doterajších návrhov — bude teda možné získať živnostenské oprávnenie, ktoré budú vydávať okresné národné výbory, prípadne aj mestské národné výbory?

Platí zásada — respektíve mala by platiť — že drobná podnikateľská činnosť bude založená na vlastnej práci. Živnostník však môže zamestnávať ako pomocníkov aj príslušníkov svojej rodiny, dôchodcov a osoby so zmenenou pracovnou schopnosťou. V návrhoch sa tiež hovorí o tom, že každý živnostník môže mať tiež

JEDNÉHO AŽ DVOCH UČŇOV,

ktorých — po vyučení — si môže ponechať ako pomocníkov. Zatiaľ nie je ešte presne stanovené, koľko takých pomocníkov môže mať najviac. Tieto zásady sa ešte dodatočne upresnia.

Novinkou má byť združovanie živnostníkov do väčších celkov. Malo by to byť najviac šesť živnostníkov, z ktorých každý by musel mať vlastné živnostenské oprávnenie. Združovať by sa mohli remeselníci rovnakého odboru, napríklad stolári, alebo živnostníci, ktorí pri finalite výrobku budú kooperovať — napríklad stolár, čalúnnik, lakovník a pod.

Oproti doterajšiemu stavu má byť každý živnostník poistený. To znamená, že bude platiť

DAŇ ZO MZDY VO FORME ODVODU

a bude musieť mať zabezpečené napríklad nemocenské, prídavky na deti, starobný dôchodok, atď. Teda nemal by sa v tomto smere líšiť od ostatných zamestnancov.

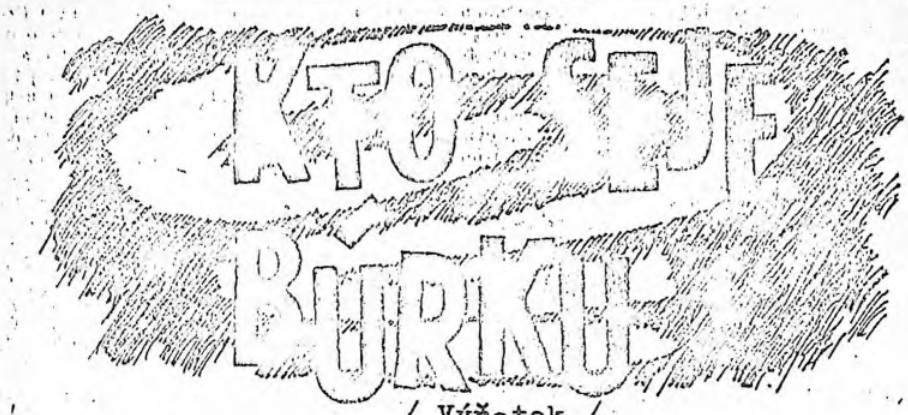
Podmienky pre drobnú podnikateľskú činnosť mali by byť veľmi jednoduché: výňatý list z odboru, v ktorom chce podnikať, a najmenej trojročná prax v tomto odbore. Právo na požadanie, respektíve na získanie živnostenského oprávnenia, mal by mať každý, kto tieto podmienky spĺňa.

ZAUJÍMAVÉ JE AJ NÁVRH,

podľa ktorého by národné výbory nemali diskriminovať živnostníkov oproti socialistickému sektoru, ale ich ani uprednostňovať. (V ojedinelých prípadoch budú určité úľavy na daniach, najmä v činnostiach, o ktoré budú mať národné výbory mimoriadny záujem.) Zásadne by drobní podnikatelia a socialistický sektor mali byť na rovnocennej úrovni. Uvažuje sa ešte o tom, či živnostníci budú mať voľnú tvorbu cien. Väčšina odborníkov sa prikláňa k názoru, že keď bude mať socialistický sektor voľnú tvorbu cien, musia ju mať aj živnostníci. Podľa ponuky a dopytu...

Ako sme sa dozvedeli, má vláda ešte v druhom štvrťroku 1968 schváliť presnejšie zásady pre drobnú podnikateľskú činnosť a potom v treťom štvrťroku by už malo Národné zhromaždenie prijať aj príslušný zákon.

JOZEF VERNARSKÝ

/ Výňatok /

/ Povedzte mi, kde je napísané, že slovenčina je štátnym jazykom na Slovensku — ozývajú sa občas hlasy od Bratislavy na juh. Na Slovensku, v republike československej. Od takýchto slov je už len krok ku slovám: Nech sa Slováci učia po maďarsky a nech sa deti maďarských rodičov učia len v maďarských školách. Ako sa dorozumejú, keď už dnes mnohí nevedia po slovensky čítať a písať, na to už prorok nemyslel.

„Niekde sa urobila chyba. Azda v školách. Maďarské deti by mali vedieť reč krajiny, v ktorej žijú a pracovať a žiť budú, a mali by ovládať i svoju materinskú reč. Inak budú treba tlmočníci nielen na tomto kúsku zeme. A kam sa bez znalosti reči pohnú?" rozhovoril sa jeden otec.

monológ iného otca

Nebolo mi všetko jedno, keď ma zavolali: „Hybaj, syna ti bijú, lebo po slovensky spieval."

Videl som chlapca. Zakrvavený, udreté čelo.

Kto ťa zbil? Prečo? Dôvod mi povedz.

Len preto, že spievali štyri alebo päť piesní po slovensky na zábave. Zo dve, zo tri spievali aj po maďarsky. Ale slovenských bolo viacej.

„Mladý pán, dobili ste mi syna," povedal som mu. „Chcem vedieť, prečo. Ak vás urazil, poďte, ideme do kancelárie nedúceho, musí si pýtať odprosenie. Keď vás neurazil, chcem vedieť, prečo ste ho zbili?"

On nikoho nezbil, jeho nik neurazil.

Keď som odchádzal domov, hovorím mu: „Poďte, sme rozumní ľudia, dohovoríme sa a nebudeme z toho nič robiť.". Nešiel. Nebudem spomínať, aké výroky ma sprevádzali z úst niektorých občanov.

„Slovákov vyhnať von, do kopcov! Nech kopú uhlie a nech to žerú!"

Kričali po maďarsky.

A druhý zasa, keď som už vychádzal von:

„Mali im zuby vybiť, tótom, a vyhádzať ich von."

Pobral som sa do nemocnice s jedným aj s druhým. Syn bol štyri dni práceneschopný a jeho priateľ sedem.

„Viete, my keď ideme na zábavu, aj piati Slováci, zaspievame si aj po slovensky, aj po maďarsky, ale hovoríme po maďarsky, aby sme natoľko neupozorňovali na seba," rozvravel sa štyridsiatnik, ktorý sa do vlasti vrátil z Maďarska.

Začudovane som sa pozrel.

„Veď žijete na našom, na svojom území, vo svojom štáte," oponoval som.

„Viete, nechceme vzbudzovať pozornosť." Radšej mlčia, len aby dajako vyšli.

Jeho pocit je spoločný úradníkovi, lekárovi, príslušníkovi bezpečnosti, obchodníkovi, roľníkovi, mnohým Slovákom, žijúcim na juhu. Nedefinovateľný pocit podporovaný pozvánkami úradov, doručovanými Slovákom v maďarskej reči, rokovaniam na schôdzach a plénach v maďarskej reči a hlásaním hesla: „Naučte sa po maďarsky". Nečudujem sa ľuďom, keď si občas položia otázku, kde vlastne, v ktorej krajine to žijú?

Pri vyšetrovaní i pri súde sa pre maďarsky hovoriacich občanov používajú tlmočníci a nepozastavuje sa nad tým nikto. No ozvali sa hlasy, že aj rozsudky by mali súdy doručovať v maďarčine. Prokurátor sa však v niektorých obciach nedohovorí s predstaviteľmi štátnej správy a keď chce niečo vybaviť, berie so sebou tlmočníka, ktorý ovláda obe reči. Pre niektorých miestnych funkcionárov je celkom prirodzené, že hoci zastupujú štát, v tom-ktorom mieste, neovládajú jeho jazyk.

Pohľad povrchnej kamery prejde po tabuliach s dvojjazyčným názvom a problémov, zdá sa, tu niet. V akej situácii je rodič, keď zo školy prídu deti a so smiechom hovoria, že učiteľka v slovenskej škole povedala „tá železo..." A spytujú sa, prečo?

„Po vojne bolo dobre", — hovoril starší muž, — „mali sme slovenskú školu, slovenských učiteľov v našej obci. Aj maďarskí rodičia zapísali do nej deti. Potom školu zrušili a naše deti nemali kde chodiť. Čo sme sa nachodili na Poverenictvo školstva... Pre pätnásť detí otvárať triedu...? Museli chodiť do susednej obce. A keď nastali dažde, a v zime, v pľuštl, všelijako bolo so školou. Dnes už slovenskú školu zasa máme", — dodal a povzdychol si, — „postihlo to práve moje deti."

zatrpklí Slováci v rodnej zemi

„Najväčšmi sme boli sklamaní my, Slováci, čo sme prišli z Maďarska," — rozhovoril sa ďalší. — „Prišli sme z Maďarska na Slovensko, ale v skutočnosti, po stránke národnej, sme prišli zo Slovenska do Maďarska. Ja som sa tam pozdravoval po slovensky. V obchode, všade som hovoril po slovensky. Tu všade „jó napot!" Horšie je však v obchodoch. Niektoré predavačky, keď počujú pýtať po slovensky, neobslúžia vás tak, ako keď sa ozvete po maďarsky.

Aj mne sa stalo, že som chcel chlapcovi

ľ. r.

klobúčik kúpiť. Nemali, pýtal som čiapku. Dala mi päťdesiatšesťku.

„Pani," hovorím jej, „táto je veľká, dajte mi päťdesiatštvorku." Videl som ich na regáli, bolo ich azda dvadsať. Vraj nemajú.

„Keď nemáte, nemáte, buďte taká dobrá, dajte mi zopár, vyberiem si." Predo mnou hovoril občan po maďarsky, tomu dala tuším pätnásť. Horko-ťažko vybrala a hodila mi na pult štyri, či päť päťdesiatšestiek. Všimol som si, že z jednej odtrhla lístok.

„Pani, dajte mi aj tú, čo ste z nej odtrhli lístok." Neodtrhla vraj lístok. Napokon mi ju podala.

„A pohľadajte aj ten lístok," požiadal som. Bola to päťdesiatštvorka."

„Desaťtisíce žien nemajú kde robiť. Koľkí chlapi chodia za prácou do Bratislavy a roztrúsení sú po celom Slovensku. Spriemyselňovať by sa malo, textilku postaviť, mäsový kombinát, konzervárne," rozhovoril sa starousadlík na tejto zemi.

Má pravdu. Lež osud tejto zeme, osud slovenských oblastí, sa neurčoval vždy na tejto zemi. Možno ho niekto tak určil, ako ho určil. Na severe krajiny ponechal bedárov, lacné a poddajné pracovné sily a na juhu roľníkov a možné ohnisko sváru. Neveriac jedným, dúfal, že bude môcť doň, keď bude treba, dúchnuť a poštvať druhých. A vidiac, že hru, ktorú hral, prehrá, dúchol:

keď federácia, tak všetkým

Dosiaľ tu bolo ticho, bol tu pokoj, až do tých schôdzí Csemadoku. Ozvali sa na nich rôzne hlasy.

„Keby sa osobné útoky, ku ktorým došlo, boli stali v inom čase, boli by sme ich posudzovali ako konanie menej nebezpečné pre spoločnosť. No čin musíme chápať v súvislostiach, v akom období vzniká. Došlo k nim za situácie, keď bola exponovaná národnostná otázka," zamyslela sa nad tým, čo bolo, prokurátorka.

„Nariadili sme, ak jedna strana sporu je národnosti slovenskej a druhá maďarskej, podrobne vyšetriť aj také prípady, ktoré sme dosiaľ riešili blokovými pokutami a nerobili sme z nich záznam. Aby sme poznali skutočné príčiny konfliktov," povedal náčelník bezpečnosti v okrese.

„Viete o prípadoch, že by Slováci napadli občanov maďarskej národnosti?", spýtal som sa. Na bezpečnosti nevedia. Zato útoky z druhej strany boli.

Ešte nedávno rušili na Žitnom ostrove slovenské školy. Pre „nedostatočný počet žiakov" alebo pre „nezáujem" ľudí. Poškodili jedných aj druhých. Slováci utekali odtiaľ s pocitom, že žijú v krajine macošskejšej než macocha; a Maďari nadobudli pocit, že iba oni sú na tejto zemi doma. Hoci dejiny ukazujú, že vždy tu jedni i druhí žili spolu. A podľa výskumov je známe, že Slovania žili ešte hlbšie, než za dnešnou hranicou nášho štátu, za Dunajom, ktorý dnes dve krajiny delí. Nebolo veru málo problémov pri ustanovení hranice slovensko-maďarskej pri vzniku československého štátu. Po dlhých rokovaniach južná hranica štátu oddelila dve krajiny bývalej monarchie a mladý štát československý sa na medzinárodnom fóre zaviazal zaručiť národnostiam, ktoré ostali na jeho pôde, plný rozvoj.

Nijako sme s národnostnými právami neskývražili po druhej svetovej vojne, no i tak tu do pokojných zelených polí niekto zasial semienko sváru. Aby sa dvaja na tej istej zemi žijúci ľudia nedorozumeli spoločnou rečou.

Na poliach sa ohýbajú chrbty ako po iné dni. Všade vládne mier a pokoj, len v diaľke sa dvíha vietor.

SMENA, 24. mája 1968, str. 4.

VEČERNÍK, 23. mája 1968, str. 2.

17/147/XI

S BÝVALÝM VEDÚCIM BYTOVÉHO ODBORU O AKCII „B"

V pozadí bol tajomný muž

V kanceláriách na Leningradskej ulici rozhodovali o osudoch ◇ „Neviditeľný súdruh" na Slovenskej národnej rade ◇ „My sme s tým nemali nič spoločného..."

Počas smutne známej akcie „B" v päťdesiatych rokoch bol vedúcim bytového odboru ÚNV Štefan Cabadaj. Teraz je už v dôchodku a býva na Fučíkovej 33. Tam sme ho navštívili a požiadali, aby nám priblížil atmosféru „veľkého sťahovania národov" údajne nespoľahlivých rodín ďaleko od hlavného mesta Slovenska. Na naše otázky ochotne odpovedal.

Mohli by ste nám povedať, ako sa bytový odbor ÚNV angažoval do akcie „B"...?

— Nijako sa neangažoval. Bytový odbor totiž s celou touto akciou nemal nič spoločného. My sme vtedy mali kancelárie tam ako je Živnodom a „Zvláštna komisia pre akciu B" mala sekretariát na Leningradskej ulici. Všetky vtedajšie vysťahovania išli mimo nášho odboru.

Od jedného vášho priateľa sme sa dozvedeli, že aj vás s rodinou chceli z Bratislavy vysťahovať. Je to pravda?

— Bolo to takto: Ja som v sekretariáte zvláštnej komisie bol iba raz. Kvôli dobrému súdruhovi, typografovi Jaronovi. On mal na Jaskovom rade peknú vilku a chcelo ho z nej vysťahovať. (Aj ho potom naozaj vysťahovali.) Vraj je nespoľahlivý... A tak som sa zaň išiel na tú komisiu prihovoriť, dokázať, že je to dobrý človek, povyzvedať sa, prečo vlastne... Ale zle som pochodil. Hneď na mňa spustili veľký krik, čo sa do toho miešam, že to všetko je prísne tajné, to už rozhodli vyššie orgány, nesmie sa o tom ani len hovoriť a tak podobne. Vyhrážali sa mi, že keď sa do takých vecí budem miešať, že aj mňa vysťahujú ako nespoľahlivého. S nimi sa vôbec nedalo rozumne rozprávať.

V tých rokoch sa veľa hovorilo, že za celou akciou „B" stojí jeden „neviditeľný" a tajomný muž. Kto to bol? Stretli ste sa s ním?

— Áno, iba raz. Predvolali ma na Slovenskú národnú radu na Gottwaldovo námestie. Tam v jednej kancelárii na prvom poschodí úradoval ten tajomný muž, ktorý vraj o všetkom rozhodoval a pritom ho nikto nesmel poznať. Vtedy, keď ma doviedli do jeho kancelárie, môj sprievodca povedal asi takto: „Súdruh Kuliš, tu je súdruh Cabadaj..." To meno som si stále pomätal.

A čo tam od vás chceli?

— Tajomný a silný Kuliš mi povedal, že potrebuje moju pomoc. Vysvetlil mi, že v jednom obytnom dome za budovou Ústredného výboru KSS bývajú všeliakí ľudia a že ich treba odtiaľ vysťahovať a byty prideliť spoľahlivým rodinám, členom strany. Aby, vraj, v okolí ÚV KSS nebývali kadejakí živly. Odpovedal som mu, že to nie je také jednoduché. Presťahovať tieto rodiny možno — podľa zákona — iba s ich súhlasom. Malo by sa to s každou rodinou prerokovať, pozhovárať sa s nimi. Súdruh Kuliš mi na to povedal, že to už oni všetko prerokovali, rodiny s tým už súhlasia, lebo dostanú lepšie byty.

Bola to pravda?

— Čerta starého! Keď som o niekoľko dní prišiel do tohto domu s výmermi, nikto z obyvateľov nechcel o sťahovaní ani počuť. Nikto sa s nimi o sťahovaní ešte nerozprával a všetci odmietli prevziať nové výmery. To ma rozčúlilo a na bytovom odbore som potom povedal, že my s tým nebudeme nič robiť, nech si to tá slávna komisia urobí sama. Ja som chcel byť spravodlivý a do takých machinácií som sa nechcel miešať.

Vy iste poznáte nejakých ľudí, ktorí museli opustiť Bratislavu v akcii „B"?

— Niektorých poznám. Boli medzi nimi aj dobrí súdruhovia, členovia strany, výborní odborníci. Nemohol som pochopiť, ako ich mohli označiť za štátne nespoľahlivých. Celá táto akcia bola veľmi nepekná...

Zaznamenal: JOZEF VERNARSKÝ

UČITEĽSKÉ NOVINY, č.20/68, 16. mája 1968, str. 1.

18/147/XI

Zdroj tvorivej aktivity

Rozgoncia učiteľov a riaditeľov škôl na politickú udalosti v našej vlasti je veľmi rýchla a pohotová. Vyučujúci si v nijakom prípade nemôžu dovoliť meškať s výkladom súčasných udalostí najmä v tomto demokratizačnom obrodnom procese, lebo ich žiaci i rodičia žiakov intenzívne sledujú udalosť za udalosťou z dennej politickej tlače. A neodpustiteľnou chybou by bolo, keby žiaci alebo ich rodičia poučovali svojich učiteľov. Teda zbytočné boli ohovárky a štipľavé poznámky, či „učitelia sa už prejavili", alebo „ešte sa neprejavili".

Iniciatívy na školách spolu s vedením školy sa chytili stranícke a odborárske organizácie, ktoré na mimoriadnych členských schôdzkach prejavili spontánny súhlas s politikou našej strany hneď po decembrovom a januárovom pléne ÚV KSČ. Dokladom toho sú mnohé rezolúcie a vyhlásenia, z ktorých sme niektoré uverejnili.

V týchto dňoch je aktuálnou témou aj na školách Akčný program ÚV KSČ, z ktorého súdruhovia vyberajú námety pre zostavenie svojho vlastného akčného programu. Uvedieme tu dva príklady iniciatívy učiteľských kolektívov. Napríklad na XVII. ZDŠ v Košiciach — ako nás informoval náš dopisovateľ Ľudovít Jurko — bola v týchto dňoch otvorená výmena názorov medzi vedením školy a učiteľským kolektívom. V diskusii prehovoril predovšetkým vzorný učiteľ Šimon Zelený, riaditeľ školy. Medzitým povedal, že pedagogické fakulty nepripravujú dostatočne učiteľov najmä pre ročníky jedna až päť, takže ročníky len živoria. Vo vyšších ročníkoch zasa puberta má vplyv na zhoršenie chovania žiakov deviatych ročníkov, ktorí nie sú dobrým príkladom pre najmenších. Toto je vážna otázka, ktorou sa musia zaoberať v najbližšom období. Potom hovoril riaditeľ školy aj o chybách vedenia školy a vyzval svoj kolektív, aby sa k práci vedenia vyjadrili otvorene všetci učitelia, lebo bez otvorenej a úprimnej diskusie okolo náplne akčného programu sa stav školy, výchovy a vyučovania nezlepší. Ján Švida žiadal, aby sa našim národovcom, ako sú Štúr, Hurban, Rázus a iní venovala väčšia pazornosť vo výučbe, i keď nie sú tieto témy v osnovách plne uplatnené. Podobne treba správne osvetliť osobnosti, ako sú M. R. Štefánik a T. G. Masaryk, o ktorých žiaci veľmi málo vedia. Terézia Samsonová žiadala uzákoniť Maticu slovenskú a povoliť zakladať kluby MS aj na školách. Predseda ZO KSS Gejza Kováč žiadal preskúmať všetky prípady neodôvodneného postihu učiteľov protizákonnými represáliami a vyslovil požiadavku, aby sa učiteľstvu vrátila jeho česť, keď nie aj hmotná odškodnenie. Všetky tieto a ďalšie pripomienky treba zakotviť v školskom akčnom programe, ktorého splnenie prácu učiteľov zlepší a teda aj spríjemní.

* * *

Aj riaditeľ II. ZDŠ v Dubnici nad Váhom súdruh Ján Pavelek nám poslal svoje názory na obsah a náplň akčného programu školy, ktoré získal po prerokovaní stavu svojej školy.

„Pri súčasnom demokratizačnom procese," píše súdruh Pavelek, „ktorý z najvyšších straníckych a vládnych miest sa postupne dostáva do orgánov štátnej správy, nesmie sa zabúdať nastoliť na program niektoré páliťové problémy, ktoré sa dosiaľ neprávom pokladali za správne a za povinnosti učiteľa a riaditeľa, ale, dovoľujem si tvrdiť, že zbytočne zaťažujú učiteľa, znechucujú ho a znevažujú. Pri tom sa zabúdalo a zabúda na primerané ocenenie jeho práce podľa spoločenského významu. Uvediem tu pre ilustráciu niekoľko povinností, ktoré učiteľ a riaditeľ musel a ešte musí plniť mimo školy a bez nároku na primeranú odmenu, čím však jeho vlastná práca v škole je sťažená a zdeformovaná:

a) objednávky, preberanie a distribúcia učebníc, hmotná zodpovednosť a často až byrokratická správa ich fondu; podobne objednávky, preberanie a distribúcia a hmotná zodpovednosť za učebné potreby pre žiakov (nie učebné pomôcky),

b) príprava a vydávanie občianskych preukazov, čím učitelia a riaditelia škôl úplne nahradili povinnosti funkcionárov MNV a príslušníkov ZNB, rozmiestňovanie pätnásťročných žiakov vychádzajúcich zo ZDŠ. Tu škola a učitelia zasa nahradzovali ďalší nadriadený orgán, a to odbor pracovných síl ONV.

Tieto príklady jasne ukazujú, ako školy a učitelia nahradili distribučné obchodné strediská a riaditelia škôl a učitelia predavačov a skladníkov. Pritom treba pripomenúť, že na väčších školách tieto fondy presahovali státisícové hodnoty." Súdruh Pavelek v ďalšej časti svojho listu v dlhom výpočte podrobne vyratúva, čo to znamená distribuovať a viesť v evidencii učebnice a učebné školské potreby pre žiakov. Podobná rozsiahla práca je i s prípravou a vydávaním občianskych preukazov. Rozsah zaťaženia s obstarávaním dokumentov pochopia najlepšie tí, ktorí si sami na ZNB alebo MNV žiadali občianske preukazy.

„Tu opísané práce," pokračuje vo svojom liste súdruh riaditeľ, „dosiaľ vykonávali navyše učitelia na školách, poverení funkciou správcu fondu učebníc, školských potrieb pre žiakov, alebo poverení funkciou referenta pre voľbu povolania bez nároku na osobitnú odmenu alebo zníženie učebného záväzku.

Bolo síce nadriadeným orgánom odporúčané, že sa im má občas poskytnúť odmena v rámci riadnych odmien pre pracovníkov školy. Keďže pre 33-členný kolektív našej školy príde ročná odmena cca 1000 Kčs, ťažko bolo túto nadprácu hmotne primerane odmeniť. Učitelia pritom poukazovali, že prácu s učebnicami a ostatné nadpráce treba zvlášť honorovať, lebo v distribúcii sa na úkor toho ušetria pracovníci a toda aj ich riadny plat. Tak sa napríklad stalo, že naša správkyňa fondu učebníc dostala za päť (5) rokov dvesto korún odmeny. Treba však povedať, že je to vynikajúca učiteľka, ktorá by za svoju prácu a za tú istú dobu dostala i vyššiu odmenu, keby nebola zaneprázdnená neučiteľskou funkciou.

Členská schôdzka MV ROH pri I. ZDŠ a verejná spoločná členská schôdzka ZO KSS pri I. a II. ZDŠ v Dubnici nad Váhom prerokovala tieto otázky v súvislosti s prerokovaním Akčného programu ÚV KSČ a uzniesli sa na patričných opatreniach platných pre ich školy."

V ďalšej časti listu súdruh Pavelek vypočítava, čo všetko treba urobiť, aby sa na tomto úseku raz urobil poriadok, a končí svoj list týmito závermi:

„Navrhujeme pre podporu autority riaditeľov finančné prostriedky na prevádzku škôl zo štátneho rozpočtu prideľovať zálohove priamo z ONV na školy, ako to bolo predtým, hoci v minulosti boli riaditelia škôl, najmä menších, málo skúsení, ba i nekvalifikovaní.

MsNV a MNV podľa svojej zainteresovanosti o vybavenie a rozvoj škôl vo svojich obvodoch nech voľne prispievajú na školy zo svojej doplnkovej časti rozpočtu. Použitie týchto prostriedkov by prideľovali podľa zdôvodnených požiadaviek a tieto samostatné príspevky by i kontrolovali. Školy by tým získali. Stratila by sa postava prosiaceho riaditeľa na MNV a samotné MNV by sa takto konkrétne preukázali, že sa starajú a dbajú o školy vo svojom obvode.

Pevne veríme, že progresívnym premyslením a opatrením vznikne i úspora na finančných prostriedkoch v štátnom rozpočte."

* * *

ÚV KSČ vo svojom Akčnom programe obracia pozornosť všetkých zodpovedných orgánov a širokej učiteľskej verejnosti na to, aby vytvárali všestranné podmienky pre ďalší rozvoj socialistickej výchovy a vzdelávania a pre zvýšenie jej účinnosti a žiada pri zabezpečovaní ďalšieho rozvoja školstva rešpektovať zásadu, aby kvantitatívna stránka bola v súlade s kvalitou.

Myslíme, že uvedené príklady z praktického života našich škôl sú príkladom iniciatívy vedenia školy, školskej straníckej a odborovej organizácie, ktoré hodno nasledovať.

Red.

Správne hodnotiť vznik ČSR

Zdalo by sa, že polstoročie od vzniku ČSR r. 1918 stačilo k tomu, aby sa ustálilo a prijalo určité základné hodnotenie tohto — nie bezvýznamného — medzníka dejín našich národov. Avšak v jednotlivých etapách vývinu uplynulých 50 rokov pristupovala historiografia i publicistika k uvedenej otázke veľmi rôznorodo. Výsledkom je, že v nazeraní na ňu existujú dnes značné nejasnosti. Veľké rozdiely sa pritom prejavujú medzi troma generáciami našej spoločnosti. Avšak všetky boli ovplyvnené a pomýlené rôznorodými hodnoteniami a vidia pred sebou stále veľký otáznik. Z toho vyplýva závažnosť a nutnosť objektívnej odpovede, ktorú sme dlžní všetkým týmto generáciám.

Staršia generácia, ktorá vzišla z obdobia 1. republiky, bola presýtená buržoáznym stanoviskom k tejto problematike, s výnimkou časti komunistov a ľudí s nimi sympatizujúcich. Táto generácia sa po vytvorení nového, ľudovodemokratického Československa a hlavne po roku 1948 stretáva u komunistov, ktorí si získali jej obdiv a dôveru v boji o nový štát, s úplne odlišným hodnotením vzniku ČSR roku 1918. Uverila? Vymanili sme ju úplne spod vplyvu toho, čím ju živili a vychovávali plných 20 rokov? Domnievam sa, že sa to plne nepodarilo. Snáď jedna jej časť v kútiku svojho srdca dodnes verí tomu, v čom ju vychovávali v mladosti a pozerá sa s určitou nedôverou na stanovisko komunistov, pre ňu nové. Máme právo byť ľahostajní k názorom a otáznikom tejto generácie? Domnievam sa, že nemáme, lebo je tu nebezpečenstvo, že táto ľahostajnosť či nedôvera sa môže prenášať aj na ľahostajnosť a určitú rezervovanosť k súčasnému dianiu.

Stredná generácia sa do plného rozkvetu svojho vývoja dostáva v období boja proti fašizmu, boja za národné oslobodenie a za novú republiku. Jej veľká časť sa do tohto boja aktívne a nadšene zapája. Zásluhy KSČ o národ a národné oslobodenie našli v jej radoch veľký ohlas. Aj keď táto generácia, najmä jej staršia časť, prešla buržoáznou školou a výchovou predmníchovskej republiky, prípadne slovenského štátu, rozhodne u nej vplyv KSČ z národnooslobodzovacieho boja prevažoval. Aj veľké úspechy Sovietskeho zväzu v boji proti fašizmu, heroický boj sovietskeho ľudu, jeho zásluhy o oslobodenie našich národov nezostali bez ohlasu v jej radoch. Toto obdobie rozhodne vpísalo do vedomia tejto generácie, no i generácie staršej, obdiv a úprimný vzťah k Sovietskemu zväzu a jeho ľudu. Táto dovera sa plne prejavila v období prerastania národnej a demokratickej revolúcie do revolúcie socialistickej. Je možné s plnou zodpovednosťou povedať, že táto generácia vo svojej rozhodujúcej väčšine prijímala aj hodnotenie otázok vzniku 1. ČSR, ako ich podávala KSČ a naša publicistika vôbec v pofebruárovom období. Z radov tejto generácie vzišla aj veľká časť historikov, publicistov a propagandistov, ktorí sa na vytváraní uvedeného hodnotenia zúčastňovali, najmä v období kultu osobnosti. Vzišla z nej aj veľká časť učiteľov, ktorí podobný prístup nadšene uplatňovali v školskej i osvetovej činnosti.

Odhalenie kultu osobnosti a hlavne jeho dôsledkov v ideologickej oblasti v podobe dogmatizmu, historických prekrútením a neobjektívneho prístupu, vyvolali v radoch tejto generácie nedôveru a v určitej forme aj udusené spomienky na buržoáznu školu. No nielen nedôveru, ale aj úprimnú snahu po poznaní objektívnej, historickými faktami podloženej pravdy. Preto je možné s plnou vážnosťou tvrdiť, že v tejto generácii je sila, ktorá je schopná za podpory generácie staršej objektívnu pravdu nielen objaviť, ale pre potreby poznania a rozvoja našej spoločnosti ju aj zovšeobecniť.

Konečne je tu generácia najmladšia, ku ktorej patrí nielen naša študujúca mládež, ale aj značná časť našich učiteľov. Dve predchádzajúce generácie sú jej veľmi mnoho dlžné aj na úseku historiografie. Táto generácia, pre ktorú je vznik 1. ČSR historickou minulosťou, bola odkázaná na jednoznačný výklad propagandy a tlače, alebo prípadne aj na spomienky a názory svojich otcov a starých otcov. Obidvoje podania boli v mnohom protichodné. Táto generácia sa zvlášť po kritike kultu osobnosti dostala pred najväčší otáznik. Oprávnená je nielen jej nerozhodnosť, rozpačitosť ale aj nedôvera. Dôvera tejto generácie má cenu zlata. Kúpiť s ňou znamená hazardovať s kapitálom, ktorý sa získal cenou krvi boja proti fašizmu. Táto generácia nezaťažená, ale poznačená minulosťou, je ochotná prijať len objektívnu pravdu. Nepravda, neobjektívne hodnotenie a deformácie zákonite zvyšujú jej nedôveru, prípadne vyvolávajú jej pasívnu ľahostajnosť a v mnohých prípadoch otvorený odpor. Na druhej strane pravda, objektívne a kritické hodnotenie minulosti je jedna z devíz, ktoré spájajú túto generáciu s progresívitou a pokrokom. Privádzajú ju nielen do služieb súčasnosti, ale vytvárajú z nej aj rozhodujúci základ budúcnosti.

Keď sa zamyslíme nad postavením a myslením uvedených troch generácií, nemôžeme pokladať za ťažké a bezvýznamné priznať chyby a nedostatky minulosti, prehodnotiť a očistiť historické fakty od nánosu dogmatických deformácií. Nebáť sa priznať svoje chyby a nedostatky je prvým krokom k obnoveniu naštrbenej dôvery, povedať pravdu bude druhým krokom na ceste k jej upevneniu.

Domnievam sa, že z tohto hľadiska nemôžeme byť spokojní so stavom našej historickej vedy, publicistiky i propagandy v okruhu otázok a problémov, ktoré sa týkajú vzniku prvej republiky. Bude tu nutné v prvom rade zaujať plne zodpovedné stanovisko k osobnostiam Masaryka, Beneša, Štefánika, k ich úlohe a účasti v národnooslobodzovacom hnutí a zásluhám na vzniku samostatného československého štátu. Bude nutné zaujať zodpovedné stanovisko k buržoáznemu odboju hlavne v zahraničí, no v neposlednom rade aj k postoju štátov Dohody k vývinu udalostí v juhovýchodnej a strednej Európe a tým aj k rozpadu Rakúsko-Uhorskej monarchie a vzniku ČSR.

Kritické prehodnocovanie doterajších stanovísk v týchto otázkach, ku ktorému nevyhnutne nabáda aj súčasný obrodný proces, nesmie však v nijakom prípade viesť k podceňovaniu úlohy ľudových más a robotníckej triedy ako aj významu Októbrovej revolúcie pre vývin našich národov. Keď priznávame, že vývin dejín vo svetovom meradle po roku 1917 tak alebo onak ovplyvnila Októbrová revolúcia v Rusku, musíme rešpektovať aj jej veľký a do istej miery aj bezprostredný význam pre vývin udalostí v juhovýchodnej a strednej Európe, teda aj jej priamy ohlas a pôsobenie pri vzniku ČSR. Aktivita spoločenského pohybu v Rakúsko-Uhorsku sa po Októbrovej revolúcii podstatne stupňuje. Charakter a obsah hnutia ľudových más a robotníckej triedy nadobudli konkrétnejšie formy.

Ak teda chceme očistiť výklad vzniku Československa r. 1918 od nánosov dogmatizmu a deformácií, nesmieme za nijakých okolností pripustiť tendencie k podceňovaniu, prípadne i narušeniu významu Októbrovej revolúcie pre vývin našich národov.

Doc. Ing. FERDINAND VÁVRA

Z predsedníctva SV ČSZŽ

zo dňa 4. mája 1968

Schádza sa plénum Slovenského výboru Československého zväzu žien. Čo povie k budúcnosti organizácie žien na Slovensku?

- Návrh na prestavbu Československého zväzu žien na masovú organizáciu s individuálnym a kolektívnym členstvom.
- Organizácie žien už nielen v obciach a mestách, ale aj v závodoch a na pracoviskách.
- Nová organizácia žien bude združovať všetky ženy Slovenska bez ohľadu na národnosť, politickú či náboženskú príslušnosť.

DEMOKRATICKÝ, SOCIALISTICKÝ A NÁRODNÝ CHARAKTER NOVEJ ORGANIZÁCIE ŽIEN

Kultúrne sekcie a kluby žien novej organizácie budú niesť historický názov „Živena".

Nová organizácia bude rozvíjať činnosť aj medzi maďarskými a ukrajinskými ženami. Osobitné sekcie maďarských a ukrajinských žien.

ROVNAKÉ PRÁVA PRE VŠETKY ŽENY

– Ráta sa so špeciálnou, diferencovanou a autonomnou činnosťou jednotlivých skupín žien, ktoré sa budú združovať v rámci novej organizácie žien na obranu svojich profesionálnych a sociálnych záujmov.

JEDNOTA ŽIEN POSILNÍ BOJ ZA ZÁUJMY ŠPECIFICKÝCH PROBLÉMOV SKUPÍN

pracujúcich žien, žien z domácností, mladých žien a matiek, dôchodkýň, vysokoškolsky vzdelaných žien, kultúrnych a vedeckých pracovníčok atď.

Akčný program SV ČSZŽ zahŕňa potreby a požiadavky všetkých žien na Slovensku.

ROVNOPRÁVNOSŤ NIE NA PAPIERI, ALE V ŽIVOTE – OCHRANA MATERSTVA – PRÁVO NA PRÁCU, ALE AJ NA ROVNAKÚ MZDU, FUNKCIE A VEDÚCE MIESTA – SOCIÁLNO-PRÁVNE OPATRENIA NA OCHRANU ŽIEN – PODPORU ROZVOJU SOCIALISTICKEJ DEMOKRACIE – ĽUDSKOSŤ DO ŽIVOTA ĽUDU.

Slovenský výbor Československého zväzu žien čaká ďalšie návrhy a požiadavky žien z miest, obcí a pracovísk.

Prestavba organizácie vyvrcholí slovenským zjazdom žien v januári budúceho roku.

Ženy rozhodnú o názve svojej organizácie. Doterajšie návrhy:

ZVÄZ ŽIEN SLOVENSKA
FEDERÁCIA ŽIEN SLOVENSKA
SLOVENSKÝ ZVÄZ ŽIEN

Národná organizácia žien Slovenska bude rovnoprávnou súčasťou jednotnej československej organizácie žien.

Do budúcnosti so zásadou:

Samostatná práca národných, federatívnych organizácií žien v Čechách a na Slovensku, ale spoločný program a spoločný postup pri obrane práv a záujmov žien v Československu.

RASTOM NOVEJ AKTIVITY ZA PRÁVA ŽIEN